

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΙΕΡΕΙΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΕΤΟΣ ΝΑ' • ΤΕΥΧΟΣ 5 • ΜΑΪΟΣ 2002

Χριστός 'Ανάστη!
«Νῦν πάντα πεπλήρωται φωτός»

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

**ΑΞΙΟΜΙΜΗΤΕΣ ΚΑΡΠΟΦΟΡΕΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΕΣ
ΓΙΑ ΙΔΡΥΣΙ ΕΝΟΡΙΑΚΗΣ «ΣΤΕΓΗΣ ΓΕΡΟΝΤΩΝ»**
Ευάγγελου Δ. Θεοδώρου σελ. 3-6

Η ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΕΥΧΩΝ ΤΗΣ Θ. ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ
Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
κ. Χριστόδουλου σελ. 7-10

ΣΕΛΙΔΕΣ ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗΣ ΕΠΙΓΝΩΣΕΩΣ
Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Θερμοῦ σελ. 11-12

ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ
Συνέντευξη τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ε.Κ.Υ.Ο. σελ. 13

**ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΡΑΞΗ:
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ**
Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου σελ. 14-17

**ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ:
ΠΟΤΕ ΕΜΦΑΝΙΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ;**
Ευάγγελου Καρακοβούνη σελ. 18-20

ΑΝΟΙΓΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ
Κωνσταντίνου Παπαθανασίου σελ. 21-22

ΠΑΣΧΑ, ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΣΧΑ!
Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη σελ. 23-24

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ σελ. 25

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ
Γ.Θ. Πρίντζιπα σελ. 26-27

Θ. ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ
Τερού Χρυσοστόμου σελ. 28

ΕΠΙΚΑΙΡΑ
Μανώλη Μελινοῦ σελ. 29

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΙΓΜΙΟΤΥΠΑ σελ. 30-31

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Ἔργο

τοῦ Χρήστου Κοκόρου,
«Μέλισσες»

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Μηνιαίο περιοδικό για τοὺς ἱερεῖς

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21 ΑΘΗΝΑ

Τηλ: 010 72.18.308, Fax: 010 72.18.336

Διεύθυνση Διαδικτύου τῆς Ἐκκλησίας

<http://www.ecclesia.gr>

Ἡλεκτρονικὴ διεύθυνση:

e-mail: iera-synodos@ecclesia.gr

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ

τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων
τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καὶ Μορφωτικῆς Ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ

Ευάγγελος Π. Λέκκος

Θεολόγος, Νομικός

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου

Ὁμότ. Καθηγητῆς Παν/μίου Ἀθηνῶν
Τακτικὸ μέλος τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀκαδημίας
τῶν Ἐπιστημῶν καὶ τῶν Τεχνῶν

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Ἀριστομένης Ματσάγγας, Διδάκτωρ Παν/μίου

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Χρήστος Γ. Καραγιάννης, Μ. Th.

ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ-ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ -
ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΙ-ΕΚΤΥΠΩΣΗ-ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΛΙΒΑΝΗ

<http://www.livanis.gr>

Σόλωνος 98, 106 80 Ἀθήνα

Τηλ.: 010 3661200, Fax: 010 3617791

Ἀξιομίμητες καρποφόρες προσπάθειες για ἴδρυσι ἐνοριακῆς «Στέγης Γερόντων»

Τοῦ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἐνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους τομεῖς τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἱ. Μητροπόλεων τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἀναμφιβόλως ἡ Πρόνοια γιὰ τὴν Τρίτη Ἡλικία, πού ἀναπτύσσεται μὲ γρήγορο ρυθμὸ πρὸ πάντων μέσα στὶς «Στέγες Γερόντων», πού εἶναι ἀληθινὰ κοσμήματα πολλῶν ἐνοριῶν. Μέσα στὶς Στέγες αὐτὲς διὰ τῆς συνεργασίας εὐλαβῶν ἱερέων καὶ πρεσβυτερῶν, μὲ εὐσεβεῖς ἐνορίτες, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, πού κατὰ τὸ πλεῖστον προσφέρουν ἐθελοντικὰ τὶς ὑπηρεσίες τους, ἐπιτυγχάνονται –καὶ πρέπει νὰ ἐπιδιώκονται– σημαντικοὶ σκοποὶ τοῦ ἐνοριακοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου. Συγκεκριμένως, στὶς «Στέγες Γερόντων», ἀφ’ ἑνός, κατὰ τὴν ὠραία φράσι τῆς Θ. Λειτουργίας τοῦ Μ. Βασιλείου, «τὸ γῆρας περικρατεῖται» διὰ τῆς ἀντιμετώπισεως τῶν σοβαρῶν ψυχοσωματικῶν ἀναγκῶν τῆς γεροντικῆς ἡλικίας· ἀφ’ ἑτέρου ἀντιμετωπίζονται τὰ ὑπαρξιακὰ πνευματικὰ προβλήματα τῶν τροφίμων, κατὰ τρόπον ὥστε νὰ εἶναι «χριστιανὰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς» αὐτῶν, γεμάτα ἀπὸ τὴν ἐλπίδα καὶ παρήγορη προσμονὴ τῆς συναντήσεως μὲ τὸν Ἀναστάνα Κύριον· καὶ τρίτον, ἀναπτύσσεται σημαντικό ἱεραποστολικὸ ἔργο μεταδόσεως τοῦ λυτρωτικοῦ μηνύματος τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὶς ἐνοριακὲς «Στέγες Γερόντων» συγγενεῖς, γνωστούς καὶ φίλους τῶν τροφίμων, οἱ ὁποῖοι συγκινοῦνται ἀπὸ τὸ προνοιακὸ ἔργο τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας. Πρέπει νὰ κατανοηθῆ ὅτι καὶ ὁ τρίτος αὐτὸς σκοπὸς μιᾶς «Στέγης Γερόντων» εἶναι πολὺ σημαντικός. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες

εἰς αὐτὴν εἶναι ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ ἴσως φαίνεται εἰς αὐτοὺς ἀκατανόητος ὁ θεῖος Λόγος. Ἀλλὰ τὸ ἔμπρακτο κήρυγμα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, τὸ ὁποῖο εὐγλωττότατα ἐξαγγέλλει ἡ ἀνιδιοτελὴς ὑπηρεσία τῶν ἐργαζομένων σ’ ἓνα Χριστιανικὸ Γηροκομεῖο, εἶναι εἰς ὅλους κατανοητὸ καὶ κάθε καρδιά εἶναι πάντοτε ἀνοιχτὴ γιὰ νὰ τὸ δεχθῆ. Γι’ αὐτὸ ὄχι σπανίως τὰ στελέχη, ὅπως καὶ συχνότερα οἱ ἐθελόντριες, πού ἐργάζονται στὶς «Στέγες Γερόντων» μὲ γνήσιο χριστιανικὸ διακονικὸ πνεῦμα, δοκιμάζουν τὴν εὐτυχία νὰ βλέπουν οἰκογένειες νὰ συνάπτουν ζωντανὴ σχέσι μὲ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησία ὑπὸ τῆ ἐπίδρασι τῆς ἰδικῆς των φωτεινῆς ἐργασίας.

Ὅσα σημειώσαμε πιὸ πάνω, πού ἀφ’ ἑνός περιγράφουν ἀντικειμενικὴ πραγματικότητα καὶ ἀφ’ ἑτέρου εἶναι συγχρόνως ἔκφρασις δεοντολογικῶν αἰτημάτων, ἦλθαν στὴ σκέψι τοῦ γράφοντος ἐξ ἀφορμῆς τοῦ πράγματι ἀξιομίμητου ἄθλου ἰδρύσεως «Στέγης Γερόντων» στὴν ἐνορία τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν. Ἡ ἐνορία αὐτὴ διακρίνεται γιὰ τὸ φωτεινὸ ποιμαντικὸ ἔργο τῆς, πού συντελεῖται ὑπὸ τὴν ἀθόρυβη προσπάθεια τοῦ σεμνοῦ καὶ ἀθορύβως ἐργαζομένου Πανοσ. Ἀρχιμ. π. Προκοπίου Πετρίδη καὶ τῶν ἐκλεκτῶν συνεφημεριῶν του. Ἀθορύβως συντελέσθη καὶ τὸ ἐπίπονο καὶ ἀξιοθαύμαστο ἐπίτευγμα τῆς ἀνεγέρσεως τῆς «Στέγης Γερόντων» τῆς ἐνορίας αὐτῆς μὲ τὴν ἠθικὴ συμπαράστασι ὄλων τῶν ἐφημεριῶν, ἀλλὰ πρὸ πάντων μὲ τοὺς ὀραματισμούς, τὸν σχετικὸ διακατῆ πόθο, τὴν πρωτοβουλία, τὴν ἄοκη δραστη-

ριότητα και τις άκαταπόνητες συνετές ενέργειες του Αιδεσιμολογιωτάτου Πρωτοπρεσβυτέρου π. Παναγιώτη Λουκέρη, Προέδρου του Ένοριακού Φιλοπτώχου Ταμείου του Ί. Ν. Αγίου Παντελεήμονος Άχαρνών. Ο πατήρ Παναγιώτης έχει διακριθή έπίσης ως συγγραφέας θεολογικών βιβλίων και συναρπαστικών λογοτεχνικών έργων και ως υπεύθυνος της αξιολογώτατης Νεανικής Μανδολινάτας του Ίεροϋ τούτου Ναού. Επίσης, στον τομέα της «Χριστιανικής Άλληλεγγύης» έγινε γνωστός κατά τὸ παρελθόν ως έμψυχωτής δύο «Σπιτιῶν Γαλήνης Χριστοῦ» (στὶς ένορίες τῶν Ί. Ν. Αγίου Παντελεήμονος Άχαρνῶν και Αγίων Άποστόλων στὶς Τζιτζιφιές).

Έπί αρκετά χρόνια ὁ πόθος για τὴ δημιουργία τῆς «Στέγης Γερόντων» έμεινε ανεκπλήρωτος ένεκα διαφόρων έμποδίων, ὡς λ.χ. τῆς ἀνακατατάξεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ένορίας και τοῦ γεγονότος ὅτι ὁ Ί. Ν. τοῦ Αγίου Παντελεήμονος, —ένεκα τῶν μεγάλων δαπανῶν για τὴν ὡραία ἀγιογράφησί του—, ἦταν ἀδύνατο νὰ παράσχη οικονομικήν ενίσχυσι για τὴν ἴδρυσι τῆς «Στέγης Γερόντων».

Ο π. Παναγιώτης Λουκέρης ὁμως δὲν έγκατέλειψε τὸν ἀγῶνα. Στὸ οικόπεδο τῶν ὁδῶν Άχαρνῶν και Ίθάκης, ποῦ ἦταν δωρεὰ Γεωργίου και Μαρίας Τσοῦμα, ὁραματίσθηκε τὴν ἀνέγερσι τῆς «Στέγης Γερόντων». Μετὰ τὴν τροποποίησι διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως τοῦ περιεχομένου τῆς ἀρχικῆς διαθήκης τῆς δωρεᾶς, έπεισε ὅλους νὰ έγκαταλειφθῆ ἡ ἀρχικὴ συμφωνημένη διαδικασία για τὴν παροχὴ τοῦ οικόπεδου με ἀντιπαροχὴν και νὰ ἀναληφθῆ ὑπ' αὐτοῦ προσπάθεια πρὸς ἀξιοποίησι τοῦ οικόπεδου με ἀνέγερσι πολυόροφης «Στέγης Γερόντων». Ἀδιαφόρησε για ὅλες τὶς κατακρίσεις και τὶς γνώμες, ὅτι έπρόκειτο για οὐτοπιστικὴ και ματαιὰ προσπάθεια. Ο π. Παναγιώτης, έχοντας τὴ συμπαράστασι τῶν συνεφημερίων και τῶν ἐκλεκτῶν μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Ένοριακοῦ Φιλοπτώχου Ταμείου, προχώρησε ἀνυ-

ποχώρητος στὴν πραγματοποίησι τοῦ ὁράματός του. Με πόρους τοῦ Ταμείου αὐτοῦ και με δωρεές εὐσεβῶν χριστιανῶν, πολλές ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἦσαν ἀποτέλεσμα ἰδικῶν του προσωπικῶν προφορικῶν και γραπτῶν παρακλήσεων, ἀνέλαβε με πίστι έπίπονη προσπάθεια, για ἓνα ἔργο μακρᾶς πνοῆς και διαρκοῦς προσφορᾶς.

Μετὰ τὴν έκδοσι δύο οἰκοδομικῶν ἀδειῶν ἀπὸ τὶς Ὑπηρεσίες τῆς Ναοδομίας και τῆς Πολεοδομίας, ἀνέλαβε ὅλους τοὺς κόπους τῆς έπιστασίας και παρακολουθήσεως τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖο ὀλοκληρώθηκε με διαφάνεια, με νομίμους διαγωνισμοὺς και με

Στιγμιότυπο ἀπὸ τὴν τελετὴ τῶν ἐγκαίνιων τῆς «Στέγης

ὄλως ἀνεπίληπτη διαχείρισι τῶν εἰς χρῆμα ἢ εἰς εἶδη δωρεῶν. Τὸν π. Παναγιώτη βοήθησαν σημαντικῶς ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν Πρωτοπρεσβύτερος π. Θωμᾶς Συνοδινὸς ὡς Προεδρεύων τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου· ὁ Αἰδεσιμολογιώτατος Διευθυντὴς τῆς Ὑπηρεσίας τῆς «Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν π. Κωνσταντῖνος Ἀνδρουλάκης καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ συνεργάτιδες αὐτοῦ· ὁ Τεχνικὸς Σύμβουλος τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ. Θεοδωρόπουλος· Μέλη τοῦ Μητροπολιτικοῦ Συμβουλίου· οἱ Νομικοὶ Σύμβουλοι τῆς

Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ.κ. Γεώργιος Μποτῆς, Τάσος Παναγόπουλος καὶ Κωνσταντῖνος Κοτσινοῦς· οἱ ἐκπονητὲς καὶ ἐκτελεστοὶ τοῦ ἔργου· ὁ Μηχανικὸς κ. Ἰω. Φαρδῆς, οἱ Νομικοὶ κ.κ. Ἰωάννης καὶ Κωνσταντῖνος Μαρκουτάς· οἱ ἀκούραστες συνεργάτιδες κυρία Εὐγενία Λαμπροπούλου, ἡ ὁποία παρακολούθησε τὴν πορεία τοῦ ἔργου καὶ τὶς οἰκονομικὲς συναλλαγὰς κατὰ ὑποδειγματικὸν τρόπον καὶ κυρία Σοφία Τουρτίδου, ἡ ὁποία ὡς Ταμίας με ἐντιμη καὶ σχολαστικὴ νομότητι παρακολούθησι τῶν εἰσπραττομένων δωρεῶν καὶ τῶν πραγματοποιουμένων δαπανῶν ἐξασφάλιζε πλήρη οἰκονομικὴ διαφάνεια καὶ τὴ δυνατότητα ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νὰ δίδεται λόγος «παντὶ τῷ αἰτοῦντι».

Τὸ με μόχθο καὶ ταλαιπωρίες, ἀλλὰ καὶ με πίστι καὶ προσευχὴ ἀνεγερθέν καλλιμάρμαρο καὶ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς «Στέγης Γερόντων» τῆς ἐνορίας τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγίου Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν εἶναι οὐσιαστικῶς ὀκταόροφο, διότι ἐκτὸς τῶν πέντε κυρίων ὀρόφων ἔχει ἡμιόροφον, ἰσόγειο καὶ ὑπόγειο, συνολικοῦ ἔμβαδοῦ 1115 τ.μ. Μέσα στοὺς χώρους του στεγάζονται Ναῖδριο ἀγιογραφημένο, ἀφιερωμένο στὸν ἅγιο Παντελεήμονα καὶ στοὺς γνωστοὺς νέους ἁγίους Ραφαήλ, Νικόλαο καὶ Εἰρήνη, ἰατρεῖο, αἴθουσα διαλέξεων, τραπεζαρία, μηχανοστάσια, κουζίνα τελείως συγχρονισμένη, αἴθουσες τοῦ νοσηλευτικοῦ προσωπικοῦ, κεντρικὴ θέρμανσι, βεράντες, πέργολες καὶ μονόκλινα, δίκλινα καὶ τρίκλινα δωμάτια, ἐξωπλισμένα διὰ συγχρόνων τεχνικῶν προδιαγραφῶν με 40 καὶ πλέον ὀρθοπεδικὲς κλίνες εὐχεροῦς αὐτοεξυπηρητήσεως.

Τὰ ἐγκαίνια τῆς θαυμασίας αὐτῆς «Στέγης Γερόντων» τέλεσε ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστόδουλος τὴν 18ῃ Νοεμβρίου 2001, ὁ ὁποῖος δὲν περιορίσθηκε στὴν χαιρετιστήρια προσφώνησί του, κατὰ τὴν ὁποία συνεχάρη τοὺς συντελεστὲς τοῦ ἔργου, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν ἡμέρα ἔγραψε καὶ προσωπικὴν

«Στέγης Γερόντων» τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Παντελεήμονος Ἀχαρνῶν.

συγχαρητήρια έπιστολή πρὸς τὸν π. Παναγιώτη Λουκέρη, ἡ ὁποία ἔχει ὡς ἐξῆς:

† Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΣ

Πρὸς

Τὸν αἰδεσιμολογιώτατον πρωτ. π. Παναγιώτην Λουκέρην

Πρόεδρον Ε.Φ.Τ. Ἱεροῦ Ναοῦ Ἁγ. Παντελεήμονος Ὁδοῦ Ἀχαρνῶν

Ἐνταῦθα Ἀθῆναι, τῇ 18ῃ Νοεμβρίου 2001

Ἀγαπητέ μου π. Παναγιώτη,

Ἡ σημερινή τελετὴ τῶν ἐγκαινίων τῆς Στέγης Ἀγάπης τῆς ἐνορίας σας, στὴν ὁποίαν προέστην, μοῦ παρέχει τὴν ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀποστολὴ αὐτῆς μου τῆς ἐπιστολῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς συγχαρῶ καὶ γραπτῶς γιὰ τὸ μέγα ἐπίτευγμά σας νὰ ἀνεγείρετε μέσῳ τοῦ Ε.Φ.Τ. τὸ λαμπρὸ αὐτὸ δόροφο κτίριο καὶ νὰ τὸ θέσετε στὴν ὑπηρεσία τῆς Ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ.

Μὲ κίνητρο τῆ μέριμνα γιὰ τοὺς «ἐλαχιστοτέρους» ἀδελφούς μας, ἀνελάβατε νὰ φέρετε εἰς πέρας τὸν ἄθλο αὐτό, στὴν ἐπίτευξή τοῦ ὁποίου συνήργησαν τὰ στελέχη σας καὶ οἱ ἐνορίτες σας μὲ τὸν ὀβολὸν τους. Χρειάστηκε νὰ ἀντιμετωπίσετε πολλὰ προβλήματα, νὰ ξεπεράσετε ἀνυπέρβλητα ἐμπόδια, νὰ προσευχηθῆτε πολὺ. Ὅμως τὸ θαῦμα ἔγινε. Ἀσφαλῶς δὲν τὸ περιμένατε. Ὅμως ἐπιμείνατε καὶ τὸ κατωρθώσατε ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Μὲ τὸ ἴδρυμα αὐτὸ ἐμπλουτίζεται ὁ κατάλογος τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ κοινωνικῶν μονάδων τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς μας καὶ διευρύνονται τὰ πλαίσια τῶν δυνατοτήτων τῆς Ἐκκλησίας μας νὰ ἔχει ἕνα δυναμικὸ παρὸν στὴν ἀντιμετώπιση τῶν προβλημάτων τῆς σύγχρονης ζωῆς. Παράλληλα ἡ Ἐκκλησία προσφέρει ἔτσι στὸν κόσμον μας τὴ μαρτυρία τῆς ἐμπρακτῆς ἀγάπης. Οἱ δὲ γέροντες καὶ οἱ ἐνδεεῖς πού θὰ προστατεύονται στὸ ἴδρυμα, οἱ μὲν ὡς μόνιμοι ἐσωτερικοὶ τρόφιμοί του, οἱ δὲ ὡς εὐκαι-

ριακοὶ ἀποδέκτες τοῦ καθημερινοῦ των φαγητοῦ, θὰ δοκιμάζουν μέσα σὲ ἕνα περιβάλλον πολιτισμοῦ τὴν ἀγάπη σας καὶ θὰ δοξάζουν τὸν Θεό.

Παρακαλῶ νὰ μεταφέρετε σὲ ὅλους τοὺς συνεργάτες καὶ τὶς συνεργάτιδές σας, τὶς ἐθελόντριες τῆς Ἀγάπης, τὰ συγχαρητήριά μου καὶ τὶς εὐχές μου νὰ συνεχίσουν μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο νὰ ἐργάζονται γιὰ τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ.

Μὲ πατρικὴ ἀγάπη καὶ εὐχές

† Ὁ Ἀθηνῶν Χριστόδουλος

Εἶναι περιττὸν νὰ ἐπαναλάβω ὅτι οἱ ἀξιέπαινες ἀθόρυβες προσπάθειες ἐνὸς ἐφημερίου πρὸς ἀνέγερσιν τῆς περὶ οὗ ὁ λόγος «Στέγης Γερόντων», ἡ ὁποία ἀποτελεῖ νέον κόσμημα τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, ἀποτελεῖ ἀξιομίμητο παράδειγμα μεθοδικῆς ἐργασίας σ' ἕνα σπουδαιότατο τομέα τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.

Τὸ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα τῆς «Στέγης Γερόντων».

ΘΕΜΑΤΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἡ ἀπόδοση τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας

Τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χριστοδούλου

Τὸ ζήτημα τοῦ τρόπου ἀποδόσεως τῶν εὐχῶν τῆς Θ. Λειτουργίας παρὰ τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως ἔχει ἀπασχολήσει ἐπὶ μακρὸν καὶ τὴν Θεολογία, καὶ τὴν Λειτουργικὴ καὶ τὴν Τελετουργικὴ. Γιὰ τὸ ἴδιο ζήτημα ὑπάρχουν περισσότερες τῆς μιᾶς γνώμες, καθὼς ἄλλοι μὲν ἰσχυρίζονται ὅτι ὅλες οἱ εὐχὲς πρέπει νὰ διαβάζονται «μυστικῶς», ἄλλοι «χαμηλοφώνως», ἄλλοι «ἐκφώνως», καὶ ἄλλοι «μεγαλοφώνως», ὥστε νὰ τὶς παρακολουθοῦν οἱ πιστοί. Θέλοντας νὰ ρυθμίσει σωστὰ τὸ ζήτημα ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας μας, πού συνήλθε κατ' Ὀκτώβριον τοῦ 1999, ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὸ ζήτημα αὐτό, στὰ πλαίσια μιᾶς γενικωτέρας συζητήσεως πού ἔγινε μὲ ἀντικείμενο τὴν λειτουργικὴ ἀνανέωση, καὶ ἔδωσε σαφεῖς ὁδηγίες ὡς πρὸς τὸν τρόπο ἀπόδοσης τῶν εὐχῶν. Οἱ ὁδηγίες μάλιστα αὐτὲς συμπεριελήφθησαν, μαζὶ μὲ πολλές ἄλλες, στὴν ὑπ' ἀριθμ. 2683 τῆς 8/11/1999 Ἐγκύκλιόν της, πού ἰσχύει σὲ ὅλη τὴν Ἐκκλησία μας. Ἐμεῖς, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν τὰ ὅσα περιλαμβάνει ἡ Ἐγκύκλιος αὐτὴ γιὰ τὸ θέμα μας, ἀλλὰ καὶ τὰ νεώτερα πορίσματα τῶν λειτουργικῶν ἐρευνῶν, ὅπως αὐτὰ προέκυψαν ἀπὸ τὰ δύο λειτουργικὰ Συμπόσια, πού ὠργανώθησαν ἀπὸ τὴν Ἱ. Σύνοδο στὸ Βόλο (Μάιος 2000) καὶ στὴ Θεσσαλονίκη (Ὀκτώβριος 2001), ἐπιθυμοῦμε νὰ ἀναπτύξουμε μὲ κάθε δυνατὴ σαφήνεια ὅλα ὅσα ἀφοροῦν στὶς λειτουργικὲς εὐχὲς, ὥστε νὰ βοηθήσουμε τοὺς λειτουργοὺς μας ἱερεῖς στὴν ὀρθότερη ἀπόδοσή των.

α – Γενικὲς παρατηρήσεις

1. Κατ' ἀρχὴν πρέπει νὰ ποῦμε ὅτι κάθε τι μέσα στὴ Θ. Λατρεία μας καὶ ἰδιαίτερα μέσα

στὴ Θ. Λειτουργία μας ἔχει τὴν πρέπουσα θέση του, ἢ ὅποια βέβαια δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θρησκευτικὴ ἢ συναισθηματικὴ ἢ εὐσεβιστικὴ φόρτιση τοῦ λειτουργοῦ ἱερέως. Ἄρα δὲν πρέπει κάθε λειτουργὸς νὰ εἰσάγει στὴ Θ. Λειτουργία δικούς του τρόπους καὶ συνήθειες συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ νὰ ἀκολουθεῖ αὐτὰ πού λέγει κάθε φορὰ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία μας λοιπὸν διὰ τῆς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας της ἔχει καθορίσει πότε, πού καὶ πῶς λέγεται τὸ κάθε πράγμα. Κανείς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ παραβλέπει αὐτὰ πού ἐντέλλεται ἡ Ἐκκλησία καὶ νὰ ἀκολουθεῖ ἰδίως ἐμπνεύσεως τακτικὴ, ἔστω κι ἂν θέλει νὰ τὴν ἐπενδύσει μὲ τὸν μανδύα τῆς εὐλαβείας. Μιὰ τέτοια τακτικὴ θὰ ἐκινδύνευε νὰ προσεγγίσει τὸν εὐσεβισμό μᾶλλον παρὰ τὴν γνησίαν εὐσέβεια, καὶ νὰ γίνῃ πρόξενος ἀνωμαλίας πού ζημιώνει τὶς ψυχές.

2. Κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία ὑπάρχουν τελούμενα καὶ δρώμενα πού δὲν γίνονται ἀντιληπτὰ ἀπὸ τοὺς ἐκτὸς τοῦ βήματος ἱσταμένους πιστοὺς. Ὑπάρχουν πράξεις πού τελοῦνται ἀπὸ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ δὲν ὀρῶνται ἀπὸ τοὺς πιστοὺς. Τοῦτο ὀφείλεται καὶ στὴ διαμόρφωση τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου τοῦ Ἱ. Ναοῦ. Ἡ ὑπαρξὴ τοῦ Τέμπλου π.χ. ἀποκρύπτει ἀπὸ τὰ βλέμματα τῶν πιστῶν τὰ ἐντὸς τοῦ Ἀγ. Βήματος τελούμενα. Στὸ Ἁγιον Ὄρος μάλιστα κλείεται καὶ ἡ Ὁραία Πύλη σὲ ὠρισμένες στιγμὲς τῆς Θ. Λειτουργίας, ὥστε νὰ μὴ μποροῦν νὰ δοῦν τί γίνεται μέσα στὸ Ἱερό, ἀκόμη καὶ οἱ μοναχοί. Μέσα στὴν Ἐκκλησία κυριαρχεῖ ἓν πολλοῖς ἢ γλώσσα τῶν συμβόλων. Ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία, ὡς γνωστόν, διέκρινε τοὺς χριστιανούς καὶ δὴ τοὺς μετανοοῦντας σὲ 5 κατηγορίες: στοὺς *προσκλαίοντες*,

στοὺς ἀκρωμένους, στοὺς ὑποπίπτοντες, στοὺς συνισταμένους καὶ στοὺς κοινωνοῦντες. Κάθε κατηγορία εἶχε εἰδική θέση μέσα στοῦ Ναοῦ καὶ ἐδικαιοῦτο νὰ παρευρίσκεται μέχρι ὠρισμένου σημείου τῆς Θείας Λειτουργίας, πλὴν τῆς 5ης κατηγορίας ποὺ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ παραμείνει μέχρι τέλους. Μάλιστα οἱ «*Διαταγές τῶν Ἀποστόλων*» προβλέπουν ὅτι ὁ διάκονος ἐρευνᾷ κάθε τόσο ποῦ κάθεται ὁ καθένας καὶ ὅταν διαπιστώνει ὅτι κάποιος χριστιανός, ἐνῶ ἀνήκει στὴν κατηγορία λ.χ. τῶν προσκλαιόντων, ποὺ πρέπει νὰ στέκεται στὸν Νάρθηκα, ἔχει μπεῖ μέσα στὸν κυρίως Ναοῦ καὶ παρακολουθεῖ τὴ Θεία Λειτουργία, ἐπεμβαίνει καὶ τὸν ἐπαναφέρει στὴν πρέπουσα θέση του. Ἐπομένως, ὄχι ὅλοι οἱ χριστιανοὶ παρέμεναν μέχρι τέλους καὶ ὄχι ὅλοι συμμετείχαν στὸ μυστήριον καὶ ὄχι ὅλοι ἐγνώριζαν τὰ τελούμενα καὶ λεγόμενα καὶ δρώμενα. Βέβαια σήμερα οἱ τάξεις αὐτῆς τῶν μετανοούντων χριστιανῶν δὲν ἰσχύουν. Σήμερα ὅλοι θεωροῦνται ἱκανοὶ νὰ μετέχουν τῶν ἁγιασμάτων, χωρὶς καμμία διάκριση. Αὐτὸ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ὀδηγήσει στὸ νὰ παραβλέψουμε τὴν παιδαγωγικὴ ἀξία ποὺ ἔχει, ἰδίᾳ γιὰ τοὺς ἐξ αὐτῶν ἀσθενεστέρους περὶ τὴν πίστη, ἢ ἀπόκρυψη ἀπ' αὐτῶν τῶν ἱερωτέρων στιγμῶν τῆς Θ. Λειτουργίας.

3. Οἱ εὐχῆς δὲν ἔχουν ὅλες τὸν αὐτὸν ἀποδέκτη καὶ δὲν ὑπηρετοῦν ὅλες τὸν αὐτὸν σκοπὸ. Ὑπάρχουν εὐχῆς ποὺ τὶς λέγει ὁ λειτουργὸς ἱερεὺς γιὰ τὸν ἑαυτὸν του, καὶ ὑπάρχουν ἄλλες ποὺ λέγονται ἀπὸ τὸν ἱερέα χάριν τῶν πιστῶν. Μὲ τὶς πρῶτες –ποὺ βέβαια εἶναι ἐλάχιστες, λ.χ. 1 ἢ 2– ὁ ἱερεὺς ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ παραβλέψει τὶς ἁμαρτίες του καὶ νὰ τὸν ἀξιώσει νὰ προσφέρει τὴν ἀναίμακτη θυσία «*ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁμαρτημάτων...*» καὶ «*μὴ εἰς κρίμα ἢ εἰς κατάκριμα*». Μὲ τὶς δεύτερες –ποὺ εἶναι συντριπτικὰ περισσότερες– νὰ μετᾶσχει ὁ λαὸς ἀξίως στὴν τράπεζα τῆς Βασιλείας. Ἐπομένως, ἄλλον σκοπὸ ὑπηρετοῦν οἱ μὲν καὶ ἄλλον οἱ δέ. Κατὰ συνέπεια, τὸ περιεχόμενο καὶ ὁ σκοπὸς κάθε εὐχῆς προσδιορίζει καὶ τὸ ποιὸς ἢ ποιὸί πρέπει νὰ τὴν ἀκοῦν. Ἡ εὐχὴ λ.χ. «*Κύριε ἐξαπόστειλον τὴν χάριν σου...*», ποὺ λέγει ὁ ἱερεὺς κατὰ τὸν «*Καιρόν*», δὲν ὑπάρχει

κανένας λόγος νὰ τὴν ἀκούσει καὶ ὁ λαός. Πρόκειται γιὰ εὐχὴ καθαρὰ προσωπικὴ τοῦ ἱερέως γιὰ τὸν ἑαυτὸν του λεγόμενῃ.

β – Βασικὲς ἀρχὲς διέπουσες τὴν ἀπόδοση τῶν εὐχῶν

1. Εἶναι σημαντικό νὰ τοῦισουμε ὅτι οἱ εὐχῆς διαβάζονται ἀπὸ τὸν λειτουργὸ ἱερέα, ἰστάμενο πρὸ τῆς Ἁγ. Τραπέζης. Ἐὰν γίνεται συλλειτουργοῦ, τὶς εὐχῆς διαβάσει ὁ προεξάρχων, ποὺ εἶναι καὶ ὁ προσφέρων τὴν ἀναίμακτη θυσία. Μερικὲς ἐπὶ μέρους εὐχῆς δικαιούται ὁ προεξάρχων νὰ παραχωρήσει κατὰ σειρὰν εἰς τοὺς συλλειτουργοὺς του. Τοῦτο ὅμως δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γίνῃ γιὰ τὶς εὐχῆς τῆς Ἀναφορᾶς, ἐν συνεχείᾳ τῶν ὁποίων ἐκφωνοῦνται τὰ Κυριακὰ λόγια, δηλ. τὸ «*Λάβετε φάγετε...*» καὶ τὸ «*Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες...*», τὰ ὁποῖα ἀνήκουν ἀπαραιτήτως εἰς τὸν προεξάρχοντα, ὁ ὁποῖος τελεῖ τὴν θυσία. Ἡ συνήθεια ποὺ μερικοὶ ἱερεῖς ἔχουν ἐπὶ συλλειτουργοῦ νὰ διαβάζουν καὶ αὐτοὶ τὶς εὐχῆς εἴτε παραλλήλως πρὸς τὸν προεξάρχοντα, εἴτε καὶ προτρέχοντες αὐτοῦ, δὲν εἶναι ὀρθή. Τοῦτο ἀποδεικνύει περιφρόνηση πρὸς τὸν προεξάρχοντα, προπέτεια καὶ ἀυθαιρεσία. Οἱ συλλειτουργοῦντες ἱερεῖς ἔχουν ἐνώπιόν των ἀνοικτὴν τὴν φυλλάδα καὶ παρακολουθοῦν ἀπὸ μέσα τὶς εὐχῆς νὰ τὶς διαβάσει εἰς ἐπήκοόν των ὁ πρῶτος ἱερεὺς.

2. Οἱ εὐχῆς πρέπει νὰ διαβάζονται ἀπὸ τὸν λειτουργὸ στὴν οἰκεία θέση, δηλ. «*στὴν ὥρα τους*» καὶ ὄχι σὲ ἄλλη ὥρα. Δὲν πρέπει δηλ. νὰ ἀποσπῶνται ἀπὸ τὴν φυσιολογικὴ θέση τους καὶ νὰ λέγονται ἀποσπασμένες ἀπὸ τὴ λογικὴ ἀλληλουχία ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα σ' αὐτῆς καὶ στὶς ἐκφωνήσεις ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κατάληξή των, δηλ. κατὰ σχῆμα πρωθύστερον. «*Νὰ τηρῆται ἀπαραιτήτως ἡ ἀντιστοιχία αἰτήσεων καὶ ἐκφωνήσεων*» λέγει ἡ Ἱ. Σύνοδος. Ὑπάρχουν λ.χ. ἱερεῖς ποὺ ἀναγινωσκομένου τοῦ «*Συμβόλου τῆς Πίστεως*» ἐκεῖνοι διαβάζουν μυστικῶς τὴν πρώτη εὐχὴ τῆς Ἀναφορᾶς «*Ἄξιον καὶ δίκαιον...*», χωρὶς νὰ εἶναι ἐκεῖ ἢ θέσθι τῆς. Ἡ συνήθεια αὐτή, ἔστω καὶ ἂν ὑπαγορεύεται ἀπὸ πρακτικὸς λόγους, ἰδίως ὅταν λειτουργεῖ μόνος ἓνας ἱερεὺς καὶ

δέν υπάρχει διάκονος, πρέπει να αποφεύγεται, γιατί προσδίδει στην όλη τελετουργία καθαρά τυπική και εξωτερική μορφή.

3. Οί ευχές διαβάζονται, ἄρα δέν μπορεί νά ὑπάρξει ἄλλος τρόπος ἀπόδοσής των, π.χ. αὐτός πού λέγεται «πάτημα μέ τό μάτι». Ὁ τρόπος αὐτός ἐξυπνοεῖ μιᾶ μηχανική τρόπον τινά ἀπόδοση τῶν εὐχῶν, χωρίς ἀνάλογη πνευματική συμμετοχή, προδίδει «βαρυστημάρα» καί ἐκθέτει τόν λειτουργό ἱερέα σέ δυσμενῆ γι' αὐτόν σχόλια. Ἡ τέτοια ἀπόδοση τῶν εὐχῶν προϋποθέτει τήν ἀντίληψη τοῦ «δέν βαρυνεσαι. Ποιός ἀκούει, ποιός καταλαβαίνει;». Ἄλλὰ ἐδῶ εἶναι ἡ εὐθύνη μας. Ἄν κανείς δέν ἀκούει καί κανείς δέν καταλαβαίνει, τότε γιατί γίνεται ἡ Θ. Λειτουργία; Καί ποιός ἄλλος φταίει γιά τήν ἔλλειψη λειτουργικῆς ἀγωγῆς τοῦ ποιμνίου μας ἐκτός ἀπό ἐμᾶς;

γ – Ἀπόδοση τῶν εὐχῶν «χαμηλοφώνως»

1. Ἡ συνοδική Ἐγκύκλιος σημειώνει ὅτι ἡ «ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν δεόν νά γίγνηται «χαμηλοφώνως» (οὔτε δυνατά, οὔτε ψιθυριστά), ὥστε νά παρέχεται ἡ δυνατότης παρακολούθησews ὑπό τῶν πιστῶν τῆς ἀλληλουχίας εὐχῶν καί ἐκφωνήσεων καί τῆς κανονικῆς δομῆς τῆς Θείας Λειτουργίας, τήν ὁποίαν λυμáίνεται ἡ ἀπόσπασις τῶν εὐχῶν ἐκ τῆς οἰκείας θέσεως καί σχέσεως πρὸς τὰ συμφραζόμενα καί συμφασλλόμενα». Ἐρμηνεύοντας σωστά τήν ὁδηγία αὐτή τῆς Ἱ. Συνόδου πρέπει νά ποῦμε ὅτι τό «χαμηλοφώνως», πού σημαίνει «οὔτε δυνατά, οὔτε ψιθυριστά», συνιστᾶ μιᾶ ὀρθή καί μέ διάκριση ἀντιμετώπιση τοῦ προβλήματος τῆς ἀπόδοσης τῶν εὐχῶν, ὥστε νά ἀποφεύγεται ἡ ἐντύπωση ὅτι

μέσα στή Θεία Λειτουργία ὅλα ἐξισώνονται. Μετά τόν 9ον αἰῶνα ὁ τρόπος ἀπόδοσης τῶν εὐχῶν διεκρίνετο μέ τὰ ἐπιρρήματα «μυστικῶς», «χαμηλοφώνως», «ἐκφώνως», «μεγαλοφώνως», «λαμπρᾶ τῇ φωνῇ» κ.λπ. Ἡ ἀνάγνωσή των δηλ. ἐποίκιλλε ἀπό τοῦ «μυστικῶς» μέχρι καί τοῦ «ἐκφώνως» ἀνάλογα μέ τό περιεχόμενο κάθε εὐχῆς καί τόν σκοπό πού ὑπηρετοῦσε. Π.χ. οἱ εὐχές πού ὁ ἱερεὺς ἔλεγε γιά τόν ἑαυτό του, ὥστε νά τόν ἀξιῶσει

ὁ Θεός νά τελέσει ἀκατακρίτως τή Θεία Λειτουργία, δέν χρειάζοταν καί δέν ἔπρεπε νά τίς ἀκούει ὁ λαός.

2. Ἐδῶ καί πολλοὺς αἰῶνες ἔχει ἐγκαταλειφθῆ ἀπό τήν Ἐκκλησία, ὡς προελέχθη, ἡ διάκριση τῶν χριστιανῶν στίς 5 παραπάνω κατηγορίες μετανοούντων. Αὐτό σημαίνει ὅτι χάθηκε πιά ἡ ἀντίληψη αὐτή περὶ τῆς ἀμαρτίας καί δέν ἐξασκεῖται αὐτή ἡ ποιμαντική τῶν μετανοούντων. Ἡ ἐκκοσμίκευση τῆς πίστεως καί ἡ ἀλλοίωση τῶν κριτηρίων μεταξύ πίστεως καί ἀπιστίας ἔκανε τήν Ἐκκλησία νά ἀντιδράσει ἔντονα. Μερικοὶ ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ Ἐκκλησία προέβη τότε –πρὶν ἀπό 1.000 χρόνια– σέ δύο ἐνέργειες. Πρῶτα μετεκίνησε τό Τέμπλο ἀπό τόν Νάρθηκα στό Ἱερό Βῆμα καί δεῦτερον καθιέρωσε τή μυστική ἢ χαμηλόφωνη ἀνάγνωσις τῶν εὐχῶν, διασώζοντας τή μυστικότητα, τή σιωπή καί τή σεμνότητα τῶν μυστηρίων, ὅπου τοῦτο ἄρμοζε. Γιατί, ὅταν τό κεκρυμμένο γίνεται φανερό καί ὅταν τό ἄφθεγκτο φθέγγεται καί τό πληροφορεῖται ὁ καθένας, παύει νά εἶναι μυστήριο. Ἡ ἀποψη αὐτή ὁμως ἀντικρούεται ἀπό ἄλλους λειτουργιολόγους, πού ὑποστηρίζουν ὅτι δέν ἐπιβεβαιώνεται ἱστορικᾶ ἡ σχέση μεταξύ τῆς μυστικῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν, τῆς ὑψώσεως

του Τέμπλου και της καταργήσεως της τάξεως των μετανοούντων. Άλλοι πάλιν ἔγκριτοι ἐπιστήμονες ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ ἡ ἔννοια τοῦ μυστηρίου στὸν Ἄπ. Παῦλο ἔχει διαφορετικὸ περιεχόμενο, ἀπορρίπτουν δηλ. τὴν ἀρχαιοελληνικὴ ἔννοια τῆς λέξεως καὶ προσλαμβάνουν τὴν παύλειο ἔννοια, ὅπου τὸ ἀποκεκρυμμένο σχέδιο τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου «ἐφανερώθη» ἐν Χριστῷ.

3. Μὴ ὑπαρχούσης σήμερα τῆς ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισεως τῶν *ἀμαρτανόντων* καὶ *μετανοούντων*, ποὺ ἡ ἀρχαία Ἐκκλησία ἔχει καθιερώσει, ὅλοι οἱ χριστιανοί, ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ πίστεως καὶ μετανοίας παρίστανται μέσα στὸ Ναὸ τελουμένης τῆς φρικτῆς θυσίας. Τοῦτο ἐνδεχομένως μπορεῖ νὰ σημαίνει ὅτι ὅλοι, καίτοι ἀνέτοιμοι καὶ ἀπαράσκευοι, μποροῦν νὰ παρίστανται στὴν ἀναίμακτη ἱεουργία, μὲ τὴν ψευδαίσθηση ὅτι διαθέτουν τὴ μύηση στὸ μυστήριον. Ἡ ἄποψη αὐτὴ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται νὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀνάγκη ποιμαντικῆς ἀντιμετώπισης τοῦ προβλήματος τῆς ἀπλῆς, ὑπὸ τῶν ἀμνητῶν, διανοητικῆς μέθεξης τῆς Θείας Λειτουργίας, ποὺ ἔχει σχέση μόνον μὲ τὴ θέαση, τὴν ἀκρόαση καὶ τὴ λογικὴ κατανόηση τῶν λεγομένων καὶ πραττομένων. Κατὰ βάθος ὅμως ἐπιβάλλει τὴν μὲ κάθε τρόπο κατάλληλη διδασχὴ των, ὥστε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ κατανοοῦν καὶ νὰ μετέχουν ἐνσυνείδητα στὸ μυστήριον.

4. Μερικοὶ Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς συνηθίζουν νὰ διαβάζουν τὶς εὐχές «μεγαλοφώνως». Δικαιολογοῦνται ὅτι μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἐπιδιώκουν τὴν συμμετοχὴ καὶ τῶν πιστῶν στὰ τελούμενα. Ὅμως τὰ τελούμενα κατὰ τὴ Θεία Λειτουργία ἔχουν ἐσχατολογικὸ χαρακτήρα καὶ βιώνονται ὄχι τόσο μὲ τὸ μυαλὸ ὅσο μὲ τὴν καρδιά. Καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ καρδιά συμμετέχουν στὴ βίωση τοῦ μυστηρίου. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι πνευματικὴ συμμετοχὴ στὰ παρελθόντα καὶ στὰ μέλλοντα γεγονότα τῆς Βασιλείας ποὺ πραγματοποιεῖται μὲ τὴν κατάλληλη πνευματικὴ ὑποδομὴ τῶν πιστῶν. Ἡ «ἐκφώνως» ἢ «μεγαλοφώνως» ἀπόδοση τῶν εὐχῶν ἀναιρεῖ τὸν σημαντικὸ ρόλο τῶν συμβόλων στὴ Θ. Λατρεία καὶ καταργεῖ τὴν ἀνάγκη ἐρμηνείας τῶν τελουμένων μὲ τὴν

ὀρθολογιστικὴ κατανόηση τῆς γλώσσης. Κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιδιωκόμενη συμμετοχὴ ὄλων σὲ ὅλα σήμερα εἶναι, ἐν ὄψει τῶν διαμορφωμένων συνθηκῶν, λαυθασμένη κίνηση, διότι ἡ ἴδια ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καθιέρωσε βαθμίδες διάκρισης μεταξὺ τῶν πιστῶν, καὶ ἰδίως μεταξὺ κλήρου καὶ λαοῦ. Ἡ κατάργηση τῶν διακρίσεων τῶν χαρισμάτων καὶ ἡ ἰσοπέδωση λαοῦ καὶ κλήρου εἶναι προτεσταντικὴ ἀντίληψη. Οἱ πιστοὶ δὲν τελοῦν μαζὶ μὲ τὸν ἱερέα τὸ Μυστήριον, ἀλλὰ συμμετέχουν σ' αὐτό. Ἡ ἐκφωνητικὴ ἀπόδοση ὄλων τῶν εὐχῶν ἀδιακρίτως –δηλαδὴ ἡ μεγαλόφωνη ἀνάγνωση ὄλων τῶν εὐχῶν– καταργεῖ αὐτὴ τὴ διαχωριστικὴ γραμμὴ καὶ ταυτόχρονα καὶ τὴ συνδικότητα τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὴν ἱεραρχικότητα τῶν χαρισμάτων.

5. Κατὰ συνέπεια, σύμφωνα καὶ μὲ τὴν ἀπόφαση τῆς Ι.Σ.Ι., πρέπει οἱ εὐχές τῆς Θείας Λειτουργίας νὰ λέγονται «χαμηλοφώνως», δηλ. εἰς ἐπήκοον κυρίως τῶν συλλειτουργούντων ἱερέων. Ἐδῶ χρειάζεται διάκριση καὶ ἐπιλογή. Οἱ εὐχές ποὺ μπορεῖ νὰ ἀκούονται καὶ ἀπὸ τοὺς πιστοὺς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ τοὺς ἀφοροῦν. Καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ συντριπτικὰ περισσότερες. Τὶς λέγει ὁ ἱερεὺς *χαμηλοφώνως*, ὥστε νὰ μὴ καταργεῖ τὴν ἱεροπρέπεια καὶ νὰ διευκολύνει τὴν συμμετοχὴ τῶν λαϊκῶν. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς ἀναγνώσεως ὁ ἱεροψάλτης ψάλλει ὅτι πρέπει καὶ ὅταν τελειώσει ἐπικρατεῖ συγῆ, ἢ ὁποῖα εὐνοεῖ τὴν κατάνυξη καὶ τὴν προσευχῆ.

δ – Συμπέρασμα

Μετὰ τὰ ὅσα ἐκτενῶς εἶπαμε, νομίζω ὅτι γίνεται σαφές ὅτι ὁ τρόπος ἀποδόσεως τῶν εὐχῶν ἀφορᾷ σ' ἐκεῖνες τὶς εὐχές ποὺ ἀπευθύνονται ἀπὸ τὸν λειτουργὸ ἱερέα στὸ Θεὸ καὶ ἀναφέρονται στοὺς πιστοὺς. Καὶ αὐτὲς εἶναι οἱ περισσότερες. Οἱ εὐχές αὐτὲς λέγονται *χαμηλοφώνως*, ὥστε καὶ οἱ συλλειτουργούντες ἱερεῖς νὰ τὶς ἀκούουν καὶ ὁ λαός, χωρὶς νὰ γίνεσθαι καὶ ἰδιαίτερη προσπάθεια μὲσω τῶν μεγαφώνων νὰ ἐπιβάλλεται διὰ τῆς ἰσχύος τοῦ ἤχου ἢ ἀνάγνωση. Στὴ Θεία Λατρεία ἡ σεμνότης καὶ ἡ ἱεροπρέπεια ἔχουν ἰδιαίτερη τιμὴ καὶ ἀξία.

Σελίδες ποιμαντικής επίγνώσεως

Τοῦ π. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΘΕΡΜΟΥ

Ὁ π. Γεώργιος «παλεύει» χρόνια τώρα μετὸν Πέτρο. Ἔχει δώσει πραγματικές μάχες γιὰ νὰ τὸν στηρίξη καὶ γιὰ νὰ ἀρχίση νὰ διορθώ- νη κάποια ἐλαττώματά του. Ὅσο καὶ ἂν προσπαθῆ ἐξακολουθεῖ νὰ αἰσθάνεται ὅτι βρίσκειται στὸ ἴδιο σημεῖο. Προσεύχεται θερμὰ καὶ προβληματίζεται: «Τί φταίει; Κάνω κάτι λάθος;».

Μόλις ὁ π. Δημήτριος ἐπέστρεψε τὸ βράδυ κατάκοπος ἴσα πὺν πρόλαβε νὰ πῆ δυὸ κουβέν- τες μετὸ γιό του. Ὁ Γιάννης ἐκλείσει τὸ στερεοφωνικὸ «ἄχ, ωραῖα! θὰ μιλήσουμε» ἀναλο- γίσθηκε ὁ πατέρας του- πῆρε τὰ τσιγάρα του καὶ τράβηξε σὰν σίφου- νας κατὰ τὴν πόρτα. «Ἄν με πάρη κανένας θᾶχω τὸ κινητὸ μαζί μου. Δὲν ξέρω τί ὥρα θᾶρθω» εἶπε καὶ ἐξαφα- νίστηκε. Ὁ πατέρας του κάθησε στὸν καναπέ καὶ ἀκούμπησε τὸ κεφάλι στὰ χέρια του νὰ ξεκουραστῆ. Μόλις εἶχαν τελειώσει μιὰ μακρὰ σύσκεψη στὸ ναὸ γιὰ τὴν καλύτερη ὀργάνωση τοῦ ἔργου μετὴ νεολαία...

Διάβαζε κάτι πατερικὸ ὁ π. Χρυσόστομος, ὅταν χτύπησε τὸ τηλέφωνο. Ἦταν ἡ Χαρά, μιὰ ἐνορίτισσά του, ἡ ὁποία ἔπασχε τελευταῖα ἀπὸ πονοκεφάλους. Ἐβρισκε ξεκούραση, λείει, στὸ νὰ συζητοῦν καὶ ἔτσι σχεδὸν τὸ εἶχε καθιερώ- σει. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος εὐχαριστόταν μετὴ δε- κτικότητα της.

Ὁ π. Εὐάγγελος ἔσυρε τὰ βήματά του στὸν ἄδειο ναὸ, εἶχε νυχτώσει πιά. Κουραστικὴ μέ- ρα σήμερα: σχολικὴ λειτουργία τὸ πρωῖ, δύο κηδεῖες μετὰ, μιὰ βάπτισμα. Ἄλλωστε βαραι-

νον καὶ τὰ χρόνια. Δὲν ἔχει παράπονο. Ὁ δε- σπότης τὸν ἔχει ἀπαλλάξει ἀπὸ τὸ ποιμαντικὸ ἔργο, ἔτσι ἀκριβῶς τὸ εἶπε. Αὐτὸς ἀνέλαβε τὰ λατρευτικὰ κυρίως.

Ποτὲ πρὶν ὁ π. Φώτιος δὲν φανταζόταν ὅτι θὰ ἔφτανε κάποια στιγμή νὰ ἀμφιβάλῃ ἂν ἔπρεπε νὰ γίνῃ κληρικός. Τὰ προβλήματα μετὸν συνεφημέριό του, τὸν π. Γεράσιμο, εἶχαν τό- σο ὀξυνθῆ τελευταῖα, ὥστε καὶ ὁ κόσμος τὰ εἶχε ἀντιληφθῆ καὶ τὰ σχολίαζε. Αἰσθανόταν νὰ κο- λάζεται δίπλα του καὶ ἀναρωτιόταν μήπως θὰ ἦταν καλύτερα νὰ εἶχε ἀγωνιστῆ γιὰ τὴ σωτη- ρία του ὡς λαϊκός.

Τί ἀκριβῶς εἶναι ποιμαντικῆ; Καὶ τί εἶναι ἐπίγνωση;

Πῶς ποιμαίνουμε; Ὑπάρχουν πτυχές τῆς ἱερατικῆς μας ζωῆς πὺν δὲν εἶναι ποιμαν- τικῆ; Καὶ ποιοὶ εἶναι τελικὰ ἐκεῖνοι πὺν ποι- μαίνουμε; Πόσο τοὺς γνωρίζουμε; Εἶναι συν- τονισμένοι μετὴ τὴν ψυχὴ τους οἱ πολὺχρονοι κόποι μας; Πῶς θὰ τὰ βγάλουμε πέρα μετὴ τό- σους χαρακτήρες;

Τί σημαίνει γιὰ μᾶς ἡ οἰκογένειά μας; Πό- ση σχέση ἔχει μετὴ τὴν ιδιότητά μας καὶ τὰ κη- ρύγματά μας; Τί «παίζουμε», τὸν ποιμένα της ἢ τὸν οὐδέτερο παρατηρητῆ; Τί νοιώθουμε ὅταν μένουμε μόνοι μετὴ τὴ σύζυγό μας καὶ κοι- ταζόμαστε στὰ μάτια;

Πῶς ἐξελίσσεται ἡ κλίσση μας; Πῶς ξεκί- νησε καὶ πὺν βρίσκεται τώρα; Πόσο νόημα ἔχει γιὰ μᾶς αὐτὸ πὺν κάνουμε; Ὑπάρχουν στιγμές πὺν βλέπουμε μέσα μας τὸν ἀχθοφό- ρο καὶ τὸν μισθωτό; Καὶ ἂν εἶναι ἐκεῖ καὶ δὲν τοὺς βλέπουμε;

Πόση επίγνωση έχουμε του τί στ' ἀλήθεια μᾶς συμβαίνει μέσα σέ αὐτή τήν ἀνελέγητη κρίση ταυτότητος πού σαρώνει τὰ πάντα γύρω μας; Ποιά εἶναι ἡ σχέση μας μέ τήν Θεολογία μετά τή λήψη τοῦ πτυχίου μας; Σπουδάζουμε διαρκῶς τὰ κριτήριά της ἢ ἀπλῶς ἔχουμε ριχτῆ στή δουλειά ἐφαρμόζοντας μέ ζήλο τήν ιδιωτική μας θεολογία;

Οἱ περισσότεροι ἀπό μᾶς δέν ἔχουμε ἰδέα τί διαβάζουν οἱ σημερινοὶ νέοι, ἀγνοοῦμε τή σύγχρονη λογοτεχνία –τί λέω, οὔτε Ντοστογιέφσκι δέν ἔχουμε ξεφυλλίσει. Συμβουλευοῦμε πῶς νά σχετίζονται μέ τὰ ἠλεκτρονικά παιγνίδια ἀλλά δέν ἔχουμε παίξει οὔτε ἓνα μαζί τους γιὰ νά μοιραστοῦμε αὐτό πού ζοῦν. Δεκάδες περιοδικῶν κυκλοφοροῦν γύρω μας γιὰ τέχνη, ψυχολογία, θετικές ἐπιστῆμες, κοινωνιολογία, πολιτική, καί τὰ ἔχουν ἤδη διαβάσει καί ἐκεῖνοι πού προσέρχονται νά μᾶς συμβουλευθοῦν, ἀλλά ἐμεῖς μόλις πού προλαβαίνουμε νά ρίξουμε μιὰ γρήγορη ματιὰ στήν κυριακάτικη ἐφημερίδα. Πόση σχέση ἔχει ἡ ζωὴ μας μέ τις ἐμπειρίες τῶν ἀνθρώπων πού ποιμαίνουμε;

Μᾶς κυκλώνουν ἄπειροι χαρακτήρες, τόσο δύσκολοι καί τόσο περίπλοκοι, πού μερικές φορές τὰ χάνουμε καί ἀπογοητευόμαστε. Ἄλλοι ἐμφανίζονται τόσο καλοὶ καί δεκτικοί, ὅπως μέ τὸν π. Χρυσόστομο, ὥστε νά μᾶς ἀποκοιμίσουν ὅσο χρειάζεται μέχρι νά ξυπνήσουμε ἐγκλωβισμένοι μέσα σέ μιὰ παγίδα. Πόση «ἐπιστημονική» ἐπίγνωση ἔχει ἡ ποιμαντική μας ἔτσι ὥστε νά ἀξιοποιῆ τὰ χαρίσματα κάθε χαρακτήρα καί νά προλαβαίνει τις ἰδιαιτερότητες τῶν πτώσεών του;

Ἡ προσωπική μας ἱερατική κλίση περνᾷ καί αὐτὴ τις περιπέτειες τῆς ἀναπτύξεώς μας: ἐνθουσιάζεται, ἰδρώνει, φθείρεται, παλεύει, γερνᾷ πρόωρα, ναρκώνεται. Τὴν εἰκόνα συμπληρώνει καί ἡ ἀνάλογη περιπέτεια τοῦ ἱερατικοῦ ζευγαριοῦ, ἀφοῦ καί αὐτοὶ ἀνθρωποεῖναι καί δέν ἐξαιροῦνται ἀπὸ τὴν κρίση τοῦ γάμου. Τὰ παιδιά μας εἶναι στιγμές πού μέ μιὰ κουβέντα ἢ ἓνα βλέμμα κατεδαφίζουν σέ δευτερόλεπτα τὰ αὐτονόητα πού λίγα λεπτὰ πρὶν κηρύξαμε ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη.

Ἐγκαινιάζουμε μέ τὸ ἄρθρο αὐτό, σὺν Θεῷ, σειρὰ κειμένων πού σκοπὸ ἔχουν νά συντρέξουν τὸν κληρικό μας. Μιλώντας γιὰ ἐπίγνωση θὰ ἐπιχειρήσουμε νά προσεγγίσουμε τὸ κεφάλαιο αὐτογνωσία τοῦ κληρικοῦ, ἀφοῦ «τῷ γνόντι ἑαυτὸν ἢ γνῶσις τῶν πάντων δίδεται αὐτῷ».¹ Ἀκόμη θὰ προσπαθήσουμε νά ἐμβαθύνουμε στήν ποικιλία τῶν *χαρακτήρων* πού ὁ κληρικός ποιμαίνει, ὥστε νά μὴ βαδίξῃ στὰ τυφλά, ὅπως συχνὰ συμβαίνει. Θὰ σκύψουμε καί πάνω ἀπὸ τὸ παραμελημένο ζήτημα τῆς ἱερατικῆς *οἰκογένειας*. Δέν θὰ παραλείψουμε νά σπουδάσουμε καί τις πτυχές τῆς *ἱερατικῆς διακονίας* (*λατρεία, κατήχηση, κήρυγμα, ἱεραποστολή*), ὄχι ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενό τους καί τὴ δεοντολογία τους (γιὰ τὰ ὁποῖα τόσα ἔχουν γραφῆ) ἀλλὰ σέ συνάρτηση μέ τὸ αἴτημα τῆς *ἐπιγνώσεως*. Θὰ μιλοῦμε ἀπλὰ καί πρακτικά, χωρὶς νά παραλείψουμε καί τὴν ἐπιστημονικὴ κατοχύρωση.

«Γνώσεσθε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰω. 8, 32) μᾶς διαβεβαίωσε ὁ Κύριος καί αὐτὸ ἀληθεύει σέ ὅλα τὰ ἐπίπεδα, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς Χάριτος πού γνωρίζεται μέσα ἀπὸ ὑπερφυσικὲς «ἐπισκέψεις», ἀλλὰ καί γιὰ τις πεζές καί καθημερινές ἀλήθειες πού συχνὰ μένουν ἄγνωστες στὸ περιθώριο. Τις μικρὲς καί ἀγνωστές ἀλήθειες πού συνθέτουν αὐτὸ πού θὰ ὀνομάζουμε *ποιμαντικὴ κατ' ἐπίγνωσιν*.

Ἐπάρχει καί *ποιμαντικὴ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν*; Φυσικά, ἀφοῦ ὑπάρχουν καί ζηλωτὲς οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. Τὸ ποιὸς εἶναι ὁ οὐ κατ' ἐπίγνωσιν ζηλωτὴς ἄς μᾶς τὸ σκιαγραφῆσῃ ἡ πέννα τοῦ ἀγίου Νεκταρίου. Πρόκειται γιὰ ἐκεῖνον πού ἐγείρει «*ἔχθραν καὶ πόλεμον κατὰ τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐτυχίας τῶν μὴ στεργόντων νὰ φορῶσι τὰς ἀλύσεις αὐτοῦ*».² Μὲ ἄλλα λόγια, ἐκεῖνος πού χρησιμοποιοῖ τοὺς πιστοὺς γιὰ νά διαδίδῃ τις νευρώσεις του καί γιὰ νά ἀναπαράγουν τὰ συμπλέγματά του.

Πρέπει νά προσπαθήσουμε νά ψηλαφήσουμε πῶς ἡ Ποιμαντικὴ μπορεῖ νά γίνῃ ἄσκηση ἀλήθειας καί ἐλευθερίας.

1. Ἁγ. Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, *Λόγος* 16.

2. *Μάθημα Ποιμαντικῆς*, 1972, σ. 110.

Ἀξιοποίηση τῆς ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας

Τί δήλωσε σέ συνέντευξή του ὁ Διευθυντής τῆς Ε.Κ.Υ.Ο.

«Ἡ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου γιά τήν καλύτερη ἐκμετάλλευση τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Περιουσίας εἶναι προϊόν ώριμου σκέψεως, μελέτης καί ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων», δήλωσε ὁ Διευθυντής τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Κεντρικῆς Ὑπηρεσίας Οἰκονομικῶν (Ε.Κ.Υ.Ο.) κ. Κ. Πυλαρινός, σέ συνέντευξη πού παραχώρησε σέ κυριακάτικη ἐφημερίδα. «Μάλιστα τὸ ὅλον θέμα», δήλωσε, «συζητήθηκε στὰ ἀρμόδια ὄργανα τῆς Ἐκκλησίας (Συνοδικὴ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῶν Οἰκονομικῶν, Διοικούσα Ἐπιτροπὴ τῆς ΕΚΥΟ, Διαρκῆς Ἱερὰ Σύνοδος), μὲ τὴ συμμετοχή, κατὰ περίπτωσιν, δέκα διαπρεπῶν ἐμπειρογνομόνων πού συνέβαλαν θεμελιακὰ στὴ διατύπωση σχετικῶν ὁμοφώνων ἀποφάσεων».

Καὶ συνέχισε:

«Οἱ ἀποφάσεις αὐτὲς ὡς προγραμματισμένες κινήσεις ἀναφέρθηκαν ἀπὸ τὸν Μακαριώτατο Ἀρχιεπίσκοπο κ. Χριστόδουλο στὶς δύο συνεδριάσεις τῆς Ἱεραρχίας τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 2000 καὶ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 2001.

Γιὰ τὴν ἱστορία θὰ πρέπει νὰ τοιμισθεῖ ὅτι ἡ ἐνδιαφερόμενη θετικὰ γιά τὴν Ἐκκλησία κοινὴ γνώμη ἀπαιτοῦσε ἐπὶ δεκαετίες καὶ ἀπαιτεῖ τὴν ἀξιοποίηση τῆς καταληστευομένης μὲ “ἐντεχνους τρόπους” περιουσίας ἀπὸ τοὺς ἐπιτηδείους, τὰ κυκλώματα, τοὺς καταπατητὲς κ.λπ. Ἀξιοποίηση πού κύριο καὶ σαφὴ σκοπὸ ἔχει ἡ Ἐκκλησία μας νὰ προσφέρει περισσότερο σ’ ἓνα κοινωνικὸ σύνολο πού δοκιμάζεται ἀπὸ ἀπίστευτες ἀνάγκες σέ πολλοὺς τομεῖς. Ἀκόμη θὰ πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ἡ ὑπάρχουσα ὀργάνωση καὶ ἡ δομὴ τοῦ Νομικοῦ Προσώπου τῆς Ἐκκλησίας ὡς ἔχει, δὲν εἶναι σήμερα πρόσφορη καὶ ἱκανὴ –καὶ αὐτὸ τὸ ἔχουν ἀναγνωρίσει οἱ πάντες– στὸ νὰ μπορέσει νὰ ἀνταποκριθεῖ στὶς σύγχρονες ἀπαιτήσεις διαχειρίσεως καὶ ἀποτελεσματικότητος.

Γι’ αὐτοὺς τοὺς δύο λόγους καὶ ἄλλους δέκα πού θὰ μποροῦσα νὰ ἀναφέρω, ἦταν ἐπιβεβλημένη ἡ συνετὴ καὶ ὑπεύθυνη ἀπόφαση τῆς δημιουργίας τῶν Α.Ε. καὶ ΕΠΕ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ

τὴν ΔΙΣ. Αὐτὴ ἡ ἀπόφαση εἶναι πολυσήμαντη καὶ ἱστορικὴ γιά τὰ οἰκονομικὰ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ὅπως ὅλες οἱ μεγάλες ἀποφάσεις ἔχουν ὅπαδους καὶ ἀντιπάλους! Ὡς ἓνα σημεῖο, αὐτὸ εἶναι θεμιτὸ καὶ κατανοητὸ.

Καθ’ ὅσον ἀφορᾷ τὴν “νομιμότητα”, στὴν ὁποία ἀναφέρεται τὸ ἐρώτημά σας, θὰ σᾶς πῶ ὅτι δὲν ὑπάρχει καμιά, ἔστω καὶ ἡ παραμικρὴ, ἀμφισβήτηση τοῦ νομίμου τῆς ἀποφάσεως τῆς ΔΙΣ.

“Οἱ οἱ ἐγκριτοὶ νομικοὶ γνωρίζουν ὅτι ὁ θεσμικὸς Νόμος 590/77 περὶ καταστατικοῦ χάρτου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος προβλέπει σαφῶς τὴ δυνατότητα τῆς δημιουργίας Α.Ε. Εἰδικότερα δὲ ὁ νόμος 2778/1999, πού συμπληρώνει αὐτὴ τὴν εὐχέρεια δίνει μὲ τὸ ἄρθρο 52 τὸ δικαίωμα στὴν Ἐκκλησία νὰ ἰδρύει Α.Ε. καὶ ΕΠΕ “... γιά τὴν ἐν γένει ἀξιοποίηση τῆς κινητῆς καὶ ἀκίνητης ἐκκλησιαστικῆς περιουσίας...”, ὅπως συγκεκριμένα τὸ κείμενο τοῦ ἄρθρου αὐτοῦ ἀναφέρει».

Ἐξάλλου, σέ ἐρώτηση γιά τὶς τυχόν ἀντιδράσεις πού προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν ἀπόφαση αὐτή, ἀπάντησε:

«Οἱ εἰσηγήσεις τῶν ἀρμοδίων Ἐκκλησιαστικῶν Ὀργάνων καὶ οἱ συνακόλουθες ἀποφάσεις τῆς ΔΙΣ ἓνα καὶ μόνο στόχο ἔχουν: Στὸ νὰ καταστήσουν τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος αὐτοδύναμη, προκειμένου μὲ ἀποτελεσματικότητα καὶ ἀξιοπρέπεια νὰ πραγματοποιήσῃ τοὺς διαχρονικοὺς σκοποὺς της: Τῆς προσφορᾶς, Τῆς ἀγάπης καὶ Τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης.

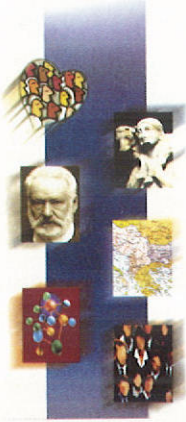
Τὸ δικό μου, ὅμως, τώρα ἐρώτημα, στοὺς ἐρωτῶντες καὶ στοὺς ἐνισταμένους εἶναι σύνθετο:

• Θέλουμε τὴν Ἐκκλησία θεραπαινίδα τοῦ Καίσαρα;

• Θέλουμε τὴν Ἐκκλησία νὰ χτυπάει τὴν πόρτα τῶν ἰσχυρῶν, δηλαδή, τῆς διαπλοκῆς;

• Θέλουμε τὴν Ἐκκλησία αἰχμάλωτη καὶ κηδεμονομένη ἀπὸ πρόσωπα καὶ ὁμάδες;

• Ἄν ὄχι, ἄς τὴν στηρίξουμε στὴ νέα Της σύγχρονη, διαφανὴ καὶ ἐλπιδοφόρα προσπάθεια πού θὰ ἐνισχύσει ἀκόμη περισσότερο τὸ μεγάλο πνευματικὸ, κοινωνικὸ καὶ ἱεραποστολικὸ τῆς ἔργου».

ΒΙΟΗΘΙΚΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΙΚΗ ΠΡΑΞΗ: ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ¹

α'

Του Ἀλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου,
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Προϋποθέσεις

Ἄν ἤθελα νὰ σχολιάσω τὸν τίτλο τῶν «*εἰδικῶν μορφωτικῶν ἐκδηλώσεων*» τοῦ Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Ἑρευνῶν «*Ἐπιστήμης Κοινωνίας*», θὰ ἔλεγα ὅτι πραγματικά στίς συναντήσεις αὐτές ἐπιδιώκεται μία *κοινωνία* πού νὰ θεμελιώνεται στήν *ἐπιστημονική ἔρευνα* καί τήν ἐξ αὐτῆς ἀποκτώμενη *γνώση*, ἀλλά καί ὅτι παράλληλα ἐπιτυγχάνεται μία *κοινωνία ἐπιστήμης*, ἐπικοινωνία, δηλαδή, τῶν ἐπιστημῶν μεταξύ τους. Παραμένει, βέβαια, ἰσχυρή ἡ φράση τοῦ Auguste Comte ὅτι «*ἡ ἐπιστήμη δέν μπορεῖ νὰ δημιουργήσει τήν πνευματική ἐνότητα μιᾶς κοινωνίας*». Χρειάζεται, ἀπό τή μιὰ ἢ ἐπιστημονική διερεύνηση ὅλων τῶν παραμέτρων πού μποροῦν νὰ στοιχειοθετοῦν ἓνα πρόβλημα, π.χ. θέματα υγείας, ἀλλά εἶναι ἀναγκαῖο, ἀπό τήν ἄλλη, ἡ ἐπίδειξη ἐνδιαφέροντος γιά νὰ ἀντιμετωπισθοῦν ἐπίκαιρα προβλήματα υγείας.

Αὐτό τὸ ἐνδιαφέρον ὀφείλει νὰ εἶναι καρδιακό, ἀγαπητικό. Ἔτσι τουλάχιστον ἀντιλήφθηκα τὸ σχῆμα –στὸ ἐξώφυλλο τοῦ τεύχους πού περιέχει τὸν Α' Κύκλο Ὁμιλιῶν «*Κοινωνία καὶ Ὑγεία*»– ἐν εἶδει τηλεσκοπίου, πού ὁ φακός του εἶναι μία καρδιά, στήν ὁποία ἐστιάζονται οἱ ἄνθρωποι γιά νὰ τοὺς φέρομε κοντά μας καί νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσουμε μὲ τήν ψυχὴ στὸ βλέμμα, ὅπως θὰ ἔλεγε ἡ ποιήτρια Μαρία Πολυδούρη. Ἄλλωστε, ἡ καρδιά, ὄχι βέβαια ὡς ἀπλὸ ὄργανο, εἶναι τὸ κέντρο τῆς ὑπαρξῆς τοῦ ἀνθρώπου καί ὅλων τῶν ψυ-

χοσωματικῶν λειτουργιῶν του σύμφωνα μὲ τήν θεολογική παράδοση πού ἐκπροσωπῶ, τήν ὀρθόδοξη, καί μὲ τήν ὁποία θὰ προσπαθῆσω νὰ προσεγγίσω τὴ θεματικὴ τῆς ἀποψινῆς ἐκδηλώσεως κατὰ τήν ἐπιθυμία τῶν διοργανωτῶν, τοὺς ὁποίους, καί ἰδιαίτερα τὸν ὀμότιμο καθηγητὴ κ. Κωνσταντῖνο Σέκερη, εὐχαριστῶ γιά τήν τιμητικὴ τους πρόσκληση νὰ συμμετάσχω στὸ στρογγυλὸ τραπέζι.

Βέβαια «*εἶναι δύσκολη τελικὰ ἡ ἀπόσταση τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ καί τῆς κάθε ἀλήθειας*. Ἀπαιτοῦνται πολλές προσεγγίσεις γιά νὰ εἶμαστε σίγουροι ὅτι λέμε τήν ἀλήθεια». ² Δέν ἐπιθυμῶ ὅμως νὰ ἐμπλακῶ στὸ ζήτημα τῆς ἀλήθειας, τῆς διπλῆς ἀλήθειας κ.τ.τ., γιὰτὶ ἡ ἐνασχόληση σήμερα μὲ αὐτὰ θὰ ἦταν δρόμος χωρὶς ἐπιστροφή.

Θὰ ἤθελα ἀπλὰ νὰ δηλώσω ὅτι ὁποιαδήποτε διατύπωση ἐκ μέρους τῆς Θεολογίας, τῆς Ἐκκλησίας, ξεκινᾷ ἀπὸ τὸ φιλόνηρωπο πνεῦμα πού τὴν διακατέχει. Τὴν ἐμπνέει ἓνας φιλόνηρωπος Θεός, «*ὁ ὁποῖος εἶναι παρεμβατικός καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ δρᾷ (καί) μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου εἶναι ἓνας Θεός πού μᾶς μιλά, ἐμπνέει κείμενα καὶ ἔρχεται περιοδικὰ γιά νὰ μᾶς πεῖ τί εἶναι καλὸ καὶ τί δέν εἶναι*». ³

Ἄν ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ καί τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ σταθερὰ πού κατευθύνει τὴ σκέψη καί τὴ δράση τῆς μέσα στὸν κόσμον («*ἐν τῷ κόσμῳ*»), «*οἱ ἀρχές καὶ τὰ κριτήριά της σφυρηλατοῦνται ὄχι «ἐκ τοῦ κόσμου» ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὴν ἀνθρωπολογία της καὶ ἀπὸ τὴν*

εικόνα που ή διδασκαλία αυτή έχει και προτείνει για τον άνθρωπο. Χωρίς να αρνείται ή να αποποιείται κατ' αρχήν αξίες και ήθικη, που ο ίδιος ο άνθρωπος οικοδομεί από μόνος του, δέν δέχεται την πλήρη αυτόνομια του σαν ο ίδιος ο άνθρωπος να είναι αυτο-δημιούργητος και στην κατασκευή του (βίος) και στους νόμους τής συμπεριφοράς του (πολιτεία).

Από την άλλη αναγνωρίζει ότι ο άνθρωπος δρᾷ μέσα στην ιστορία και αντιμετωπίζει εκάστοτε το ιστορικῶς γίγνεσθαι. Δέν είναι ἀλήθεια ὅτι «οὐδέν καινόν ὑπό τόν ἥλιον». Συμβαίνουν πολλά καινούργια πράγματα, που ὀφείλουμε να τὰ αντιλαμβανόμαστε και να τὰ αντικρύζουμε με νέα ὀπτική. Ἡ γνώση που ἔχουμε για τήν δομή τοῦ κόσμου, *μεγακόσμου* ἢ *μικροκόσμου*, αὐξάνει. Ἡ νέα γνώση μᾶς ὑποχρεώνει να δοῦμε διαφορετικά τόν κόσμο και τόν ἑαυτό μας, ἀλλά και τις δυνατότητες που προσφέρονται. Δέν πορευόμαστε με κατακτήσεις «ἄπαξ δια παντός», ἀλλά με διαδοχικές προσεγγίσεις. Μπορεῖ οἱ ἀρχές να παραμένουν ἐν ισχύϊ, ἀλλά κάθε φορά εἴμαστε ὑποχρεωμένοι να κάνουμε μιάν ἀρχή. Ὅχι τόσο για να ἐκλογικεύσουμε τὰ νέα δεδομένα που διατυπωμένα ὡς πληροφορίες στοιχειοθετοῦν τή γνώση που μπορεῖ να τύχει ἐφαρμογῶν, και ὡς τεχνολογικό προϊόν να μπορεῖ να διατίθεται στήν ἀγορά καλύπτοντας πραγματικές ἢ πλασματικές ἀνάγκες. Δέν εἶναι ἐκεῖ τὸ θέμα, να βροῦμε, δηλαδή, μία λογική ἢ λογικοφανή βάση στή βάση τῶν δεδομένων μας, ὥστε ν' ἀνταποκριθοῦν στίς ἀρχές μας. Ἡ προσπάθειά μας ἔγκειται

στο να ξεφύγουμε ἀπό μία *μη δημιουργική ἀντιμετώπιση* μιᾶς καταστάσεως, ἐνὸς γεγονότος. Αὐτή θά συνίστατο σέ μία ἀβασάνιστη ἐξέταση τῶν δεδομένων (τῆς στιγμῆς), σέ στερεοτυπική ἐπανάληψη και ἐφαρμογή κάποιων ἀρχῶν, ἐνστικτώδη ἐφαρμογή προκατασκευασμένων λύσεων, εὐκαιρῶς – ἀκαιρῶς, μη ἀντίληψη τοῦ εὐπρόσδεκτου καιροῦ εἰς σωτηρίαν (Β' Κορ. στ', 2), τοῦ ἐπι-καιροῦ. Πολλές φορές μία τέτοια στάση ἀπαντᾶται και ὡς ὀκηνηρία ἀνευρέσεως λύσεως.

Ἀρχές ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας

Μ' αὐτές μας τις σκέψεις θέσαμε κατὰ κάποιον τρόπο τις *προϋποθέσεις ἀντιμετώπισεως τῶν ἀρχῶν* τῆς ὀρθόδοξης ἀνθρωπολογίας, τις σχετικές με τὰ ζητήματα που μᾶς ἀπασχολοῦν και που εἶναι οἱ ἀκόλουθες:

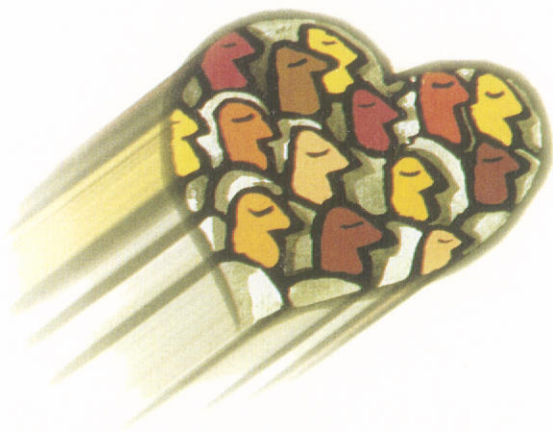
- Ὁ Θεός εἶναι (γενικᾶ) δημιουργός και χορηγός τῆς ζωῆς, και τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς.

- Ὁ ἄνθρωπος συμμετέχει και συνεργεῖ στή δημιουργία ἐνεργοποιώντας τὸ «κατ' εἰκόνα» και με τήν τεκνογονία (βλ. Κλήμεντα Ἀλεξανδρέα).

- Ἡ τεκνογονία στόν ἄνθρωπο εἶναι χαρισματική λειτουργία. Ὁ ἄνθρωπος, δημιουργημένος *κατ' εἰκόνα Θεοῦ*, ἔχει προορισμό να γίνει Θεός κατὰ Χάριν, να ἐνεργοποιήσει τὸ *κατ' εἰκόνα* σέ *κάθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ*. Ἡ τεκνογονία, δηλαδή, δέν εἶναι μόνο μία βιολογική ἀναπαραγωγή, ἕνας ἀπλός πολλαπλασιασμός τοῦ εἴδους (πρᾶγμα πολὺ σπουδαῖο και σημαντικό κι αὐτό). Ἡ τεκνογονία σκοπεύει δυναμικά στήν υἰοθεσία τοῦ ἀνθρώπου ἀπό τόν Θεό.

- Σέ περίπτωση ἀδυναμίας τοῦ ἀνθρώπου να τεκνοποιήσει, ἔχουμε πολλές φορές προσφυγή στόν Θεό για να θεραπεύσει αὐτή τήν ἔλλειψη. Ἔτσι ἔχουμε τεκνοποιᾶ ἀπό στείρα ζεύγη με τήν ἐπέμβαση τῆς Χάρης τοῦ Θεοῦ.

- Παρ' ὅλη τήν ἰδιαίτερη ἀγάπη και μέριμνα τοῦ Θεοῦ για τὸ γάμο τῶν ἀνθρώπων, τήν οἰκογένεια και τὰ παιδιά, φανερώνεται στήν Ἁγία Γραφή και ἰδιαίτερα στήν Καινή Διαθήκη μιᾶ ὑπέρβαση τῶν φυσικῶν οἰκογενειακῶν δεσμῶν ἐν ὄψει τῆς Βασιλείας τοῦ

Θεοῦ. Ὁ Χριστὸς ἀναφέρεται ἐπανειλημμένως στὴ δημιουργία τῆς νέας οἰκογένειας, ποὺ ἔχει τὸν Θεὸ ὡς Πατέρα καὶ μέλη τῆς ὄσους ποιοῦν τὸ θέλημά Του.⁴

Ἄλλὰ καὶ ὡς πρὸς τὰ θέματα τῆς ὑγείας καὶ τῆς ἀρρώστειας, τῆς παθολογίας καὶ τῆς θεραπείας τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ ὑποστασιάζει τὴν ὄλη ἀντίληψη τῆς Ἐκκλησίας γι' αὐτά. Γιὰ τὴ δράση τοῦ Ἰησοῦ εἶναι χαρακτηριστικὴ ἡ φράση τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου (8', 23-24): «καὶ περιῆγεν ὅλην τὴν Γαλιλαίαν ὁ Ἰησοῦς διδάσκων ... καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας καὶ θεραπείων...».

Ἐδῶ φανερώνεται ἡ θεολογικὴ θεμελίωση γενικῶς τῆς στάσεως ἐναντι τῶν ἀσθενῶν. Ἄν μάλιστα τὸ θεολογικὸ δὲν τὸ ἐκλάβουμε ὡς ἐπιθετο, ὡς ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ τῆς θεμελίωσης καὶ τὸ ἐκλάβουμε ὡς οὐσιαστικὸ μὲ κεφαλαῖο Θ, Θεο-Λογικὴ, ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ μία Λογικὴ τοῦ Θεοῦ, μὲ τὸ σκεπτικὸ τοῦ Θεοῦ ποὺ ἀναφέρεται στὴν περιγραφή, ἀντιμετώπιση καὶ ὑπέρβαση τέτοιων καταστάσεων. Ἡ θεραπεία τίθεται σ' ἓνα συνολικὸ πλαίσιο καὶ ὄχι ἀποσπασματικὰ ἢ κατακερματισμένα, ὅπως συνήθως τίθεται ἀπὸ μία Ἀνθρωπο-Λογικὴ, τὴ Λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου. Στὴν περίπτωση τῆς Θεο-Λογικῆς ἡ θεμελίωση συντελεῖται πάνω στὸν μόνον θεμέλιον ποὺ μπορεῖ νὰ θεμελιώσει κάθε οἰκοδόμηση. «Θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρά τὸ κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς Χριστὸς» (Α' Κορ. γ', 11). Ὁ Χριστὸς «διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰωμενος» (Πράξεις ι', 38) καὶ θεμελιώνει ὁ ἴδιος κάθε πράξη πρὸς αὐτὴ τὴν κατεύθυνση. Ὁ λόγος του ἦταν ἔμπρακτος, ἀλλὰ καὶ ἡ πράξη του ἦταν στὴν κυριολεξία ἐλλόγιμη. Ὅχι μόνο γιατί εἶχε λόγους γιὰ νὰ ἐνεργήσει ἔτσι, ἀλλὰ γιατί ὑπαγορευόταν καὶ ὑποστασιαζόταν ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ Λόγο τοῦ Θεοῦ.

Δὲν ἔχει κανεὶς παρὰ νὰ διατρέξει τὰ Εὐαγγέλια γιὰ νὰ διαπιστώσει τοῦ λόγου τὸ ἀληθές. Ὁ Ἰησοῦς αἰσθανόταν μιὰν ἀπέραντη στοργὴ γι' αὐτοὺς ποὺ βασανίζονταν, εἴτε αὐτοὶ ἦσαν δαιμονιζόμενοι, εἴτε «κακῶς ἔχοντες» (ἀσθενεῖς). Καὶ τὸ βράδυ ποὺ ἀκολούθησε τὴν θεραπεία τῆς πεθερᾶς τοῦ Πέτρου «πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας ἐθεράπευσε», γιὰ νὰ

ἐκπληρωθεῖ ἐκεῖνο ποὺ ἐλέχθη διὰ τοῦ Ἡσαΐα τοῦ προφήτου «αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἔλαβε καὶ τὰς νόσους ἐβάστασε» (Ματθ. η', 16-17).

Πόσο, ὅμως, μᾶς βοηθοῦν οἱ γενικὲς αὐτὲς ἀνθρωπολογικὲς θεωρήσεις νὰ πλησιάσουμε τὸν συγκεκριμένο ἄνθρωπο, ἐρευνητὴ ἢ πάσχοντα, ποὺ ἔρχεται ἐνώπιόν μας μὲ συγκεκριμένα αἰτήματα ὑπερβάσεως τῶν ὁποιωνδήποτε δυσκολιῶν του καὶ ἀπαιτεῖ ἀπὸ ἐμᾶς διεξόδους στὰ προβλήματά του; Τί δυνατότητες διαθέτουμε ἀπὸ πλευρᾶς ἠθικῆς παραδόσεως, ὥστε νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὸ ἐρώτημά του καὶ νὰ δώσουμε ἀπάντηση; Αὐτὸ βέβαια δὲν θὰ μπορέσει νὰ γίνῃ ἢ δὲν πρέπει νὰ γίνῃ χωρὶς κάποιες προϋποθέσεις:

Ἀπὸ τὴ μία πλευρὰ δὲν μποροῦμε νὰ δώσουμε τὴν ἐντύπωση ὅτι ἤδη κατέχουμε τίς ἀπαντήσεις σὲ αὐτὰ τὰ καινούρια ἐρωτήματα καὶ ὅτι ἔχουμε τὸ μονοπώλιο τῶν λύσεων. Εἶναι ἀσφαλῶς ἀναγκαῖος ὁ εἰλικρινῆς καὶ ἀνοιχτὸς διάλογος ἀνάμεσα σὲ ἐρευνητὲς, γιατροὺς, νομικοὺς, θεολόγους καὶ ἐκκλησιαστικούς ὑπευθύνους.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ ἐπιβάλλεται ὅπως δὴποτε ἐξαιρετικὴ σύνεση καὶ διάκριση εὐθὺς ὡς ἀγγίζουμε τὸν ἄνθρωπο στὶς πρῶτες-πρῶτες ἀρχές του καὶ ἐπιθυμίες του.

Ποιὸς θὰ μᾶς ἐγγυηθεῖ ὡς πρὸς τίς βιολογικὲς καὶ ψυχολογικὲς συνέπειες τῆς ἐπεμβάσεώς μας καὶ ποιὸς θὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ὑγεία παιδιῶν καὶ γονέων; Νὰ κάτι στὸ ὁποῖο ὀφείλουμε νὰ εἴμεθα πολὺ προσεκτικοί.

Νὰ γιατί ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον ποὺ ὅπως εἶδαμε ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία ἐπιδεικνύει πρὸς τίς ἐξελίξεις ἀνησυχεῖ ἀναφορικὰ μὲ τίς παρεμβάσεις τῆς νέας τεχνολογίας στὸ χῶρο τῆς ἀναπαραγωγῆς ἢ καὶ τῆς θεραπείας καὶ αὐτὸ γιὰ λόγους ποὺ ἔχουν ἄμεση ἢ ἔμμεση σχέση μὲ ἀρχές τῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας.

Πέραν ὅμως ἀπὸ τίς διαπιστώσεις, ἔνα πάντως εἶναι γεγονὸς, ὅτι βρισκόμαστε μπροστὰ σὲ νέες ἐπιστημονικὲς δυνατότητες τῆς βιολογίας καὶ τῆς ἰατρικῆς, οἱ ὁποῖες ἀσφαλῶς ἔχουν ὡς ἐπακόλουθο ὀρισμένα νέα

προβλήματα, αλλά και προσφέρουν νέες λύσεις σέ χρόνιες ή προσωρινές δυσκολίες τόσο τών αρρώστων όσο και τών έπιστημόνων έρευνητών πού έπιθυμούν τή βελτίωση θεραπειών. Είηαι αλήθεια, ότι ή Όρθόδοξη Έκκλησία, όπως και άλλοι πνευματικοί θεσμοί, καλούνται τά τελευταία χρόνια νά γνωμοδοτήσουν πάνω σέ ζητήματα πού προέκυψαν από τήν ανάπτυξη τών θετικών έπιστημών και ιδιαίτερα τής βιολογίας, τής βιοιατρικής και τής βιοτεχνολογίας. Πολλά από αυτά τά ζητήματα μέ τó νέο τρόπο πού παρουσιάζονται άπαιτούν λύσεις, πού ή μέχρι τώρα πρακτική δέν είχε αντιμετώπισει. Καλείται, λοιπόν, ή Έκκλησία νά δώσει άπαντήσεις χωρίς πάντα νά έχει συγκεκριμένα έρείσματα πάνω στα όποια θά στηριχθεί για τίς άπαντήσεις της. Έρείσματα, δηλαδή, πού νά ξεκινούν, από τήν Άγία Γραφή, τήν ιερά Παράδοση και τίς κανονικές αποφάσεις τών Συνόδων της. Η Έκκλησία, όμως καλείται νά δώσει άπαντήσεις προκαλούμενη είτε από έρωτήματα μεμονωμένων πιστών είτε από τήν πολιτεία, ή όποια θέλει νά νομοθετήσει έπ' αυτών, είτε από τήν έπιστημονική κοινότητα πού οί νέες ανακαλύψεις τήν ώθούν στις έφαρμογές τους.

Η Έκκλησία, όμως, δέν έχει δικαίωμα έφ' όσον τής τó ζητούν ή έφ' όσον διαπιστώνει μία δυσκολία νά μη προστρέξει μέ εύήκοον ούς στήν κραυγή τού κόσμου, όσο σιγαλή κι αν είναι αυτή, και νά άκροασθεί και «κραυγές και ψιθύρους».

1. Εισήγηση σέ στρογγυλό τραπέζι τού Α' Κύκλου Όμιλιών: Κοινωνία και Υγεία, τών Ειδικών Μορφωτικών Έκδηλώσεων «Έπιστήμης Κοινωνία» τού Έθνικού Ίδρύματος Έρευνών, πού έγινε τήν Τρίτη 4 Δεκεμβρίου 2001 μέ συντονιστή τόν όμότ. Καθηγητή Κ. Σέκερη και λοιπούς εισηγητές τούς Καθηγητές Άστέριο Τσιφτσόγλου, Έμμ. Φραγκούλη, Θεόδωρο Μουντοκαλάκη και Κατερίνα Κονιαβίτου.

2. Σταμάτης Άλαχιώτης στο «Βήμα» τής Κυριακής 2 Δεκεμβρίου 2001, σ. Α 65.

3. Ό Ρεζις Ντεμπρέ σέ συνέντευξή του, πού δημοσιεύτηκε στήν «Καθημερινή» τής Κυριακής τής 2 Δεκεμβρίου 2001, Τέχνες και Γράμματα, σ. 1.

4. Θα μπορούσαμε σ' αυτό τó σημείο νά συμφωνήσουμε μέ τή διατύπωση τού Ρεζις Ντεμπρέ ότι «ό χριστιανισμός έπινοεί μια γενεαλογία χωρίς γενετική: έστ' ός άτομο, είσαι αυτός πού θά επιλέξεις τήν πίστη σου και θά τή ζήσεις» (δ.π., σ. 1).

Άπό τó περιοδικό «Πεμπτουσία».

ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ

Πότε εμφανίστηκαν οι αίρέσεις;

Του Εύαγγελου Καρακοβούνη

Οι αίρέσεις ως διαστρέβλωση και νόθευση της «ύγιους διδασκαλίας» (Τίτ. 2, 8) της χριστιανικής πίστεως, αποτέλεσαν –και αποτελούν– το σημαντικότερο και κυριότερο κίνδυνο για την Έκκλησία. Κυριότερο και από αυτούς τους διωγμούς, που συντάραξαν την Έκκλησία στο παρελθόν και, ίσως, όσους θα ακολουθήσουν στο μέλλον. Κι αυτό συμβαίνει γιατί ο κίνδυνος που προέρχεται απ' τους διωγμούς είναι εξωτερικός και ορατός, και εκδηλώνεται έναντι των χριστιανών ως μελών της Έκκλησίας. Οι αίρέσεις όμως πολεμούν την Έκκλησία εκ των έσω, την ίδια την ουσία της, το περιεχόμενό της, την αλήθεια της πίστεώς της, προσπαθώντας να τη μεταβάλουν σε ψέμα, σε διαστροφή, ό,τι δηλαδή συνιστά την τακτική, τη μέθοδο, ίσως και την ουσία του διαβόλου. Γι' αυτό και συνιστούν τεράστιο πνευματικό κίνδυνο, άφοβη ως άλλη «γάγγραινα» (Β' Τιμ. 2, 18) και «ναυάγιον περί την πίστιν» (Α' Τιμ. 1, 20) παρασύρουν ψυχές «πρός την ιδίαν αυτών απώλειαν» (Β' Πέτρ. 3, 16).

Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός πως όλες οι αίρέσεις «κατοχυρώνουν» τις πλανεμένες δοξασίες τους στην Άγία Γραφή. Δεν ευθύνεται βέβαια η Άγία Γραφή αλλά οι άνθρωποι που την ερμηνεύουν κατά «τις ίδιες (νοσηρές) επιθυμίες» (Β' Πέτρ. 3, 3). Κι αυτό θα φανεί με κάθε σαφήνεια από τα όσα θα εκτεθούν στη σειρά των άρθρων που θα δημοσιεύονται στο έξις στη στήλη αυτή του «Εφημερίου», και που θα έχουν σαν σκοπό τον έλεγχο και την ανατροπή όλων –κατά το δυνατόν– των αιρετικών κακοδοξιών, με βάση την Άγία Γραφή, την οποία οι αιρετικοί κατέχοχην επικαλουν-

ται, αλλά και την Ίερη Παράδοση, που υποτιμούν και αποκηρύσσουν.

Κακόδοξη διδασκαλία όλων σχεδόν των αίρέσεων, κυρίως όμως των Χιλιαστών, είναι «πώς ή εμφάνιση των αίρέσεων στους κόλπους του Χριστιανισμού χρονολογείται στις αρχές του δ' αιώνα με την επικράτηση στο ρωμαϊκό κόσμο του Μ. Κωνσταντίνου. Ίσχυρίζονται μάλιστα πως ή Έκκλησία (όπως ή γνωρίζουμε τουλάχιστον εμείς οι Όρθόδοξοι) είναι εκείνη που με τις Οικουμενικές Συνόδους –που στην πραγματικότητα συγκλήθηκαν για την αντιμετώπιση των αίρέσεων– αλλοίωσε και διαστρέβλωσε την αλήθεια του Χριστού και των αποστόλων, και εξέπεσε απ' την αρχική πίστη εισάγοντας αλλότρια προς τη χριστιανική διδασκαλία δόγματα».

Με τον ισχυρισμό τους αυτό οι αίρέσεις επιχειρούν αφ' ενός να ανατρέψουν την παραδεδομένη αλήθεια πως ή Έκκλησία (και μάλιστα ή Όρθόδοξη) είναι ή Μία, Άγία, Καθολική και Άποστολική Έκκλησία, έδραιωμένη άπαρασαλεύτως στην πίστη που παραδόθηκε σ' αυτήν (στοις έπισκόπους της) από το Χριστό μέσω των Άποστόλων, και που συνιστά την ουσία της «Άποστολικής διαδοχής» κι αφ' έτερου να διεκδικήσουν για τον έαυτό τους τον χαρακτηρισμό της «αλήθινης Έκκλησίας».

Τά χωρία στα όποια αναφέρονται για να «κατοχυρώσουν» την πλανεμένη διδασκαλία τους για την «έκπτωση και άποστασία» της Έκκλησίας είναι: α) «τό Πνεύμα ρητώς λέγει ότι έν ύστέροις καιροις άποστήσονται τινες της πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις» (Α' Τιμ. 4, 1), και β) «είσελεύονται μετά την

ἄφιξίν μου λύκοι βαρεῖς εἰς ὑμᾶς ... καὶ ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες διεστραμμένα» (Πράξ. 20, 29-30). Κατὰ τοὺς αἰρετικούς τὰ ἀνωτέρω πραγματοποιήθηκαν στὶς ἀρχές τοῦ δ' αἰώνα, ὅποτε καὶ συνέβη ἡ ἀποστασία τῆς Ἐκκλησίας.

Τὰ χωρία, ὅμως, αὐτὰ σέ καμιά περίπτωση δὲ μιλοῦν γιὰ καθολικὴ ἀποστασία καὶ ἔκπτωση τῆς Ἐκκλησίας (μὴ γένοιτο!). Μιλοῦν γιὰ ὀρισμένους ἀποστάτες: «ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως», κάποιιοι δηλ. θὰ ἀποστασιοποιηθοῦν ἀπὸ τὴν πίστη τους. Ἀντιστρέφουμε λοιπὸν τὸ ἐπιχείρημά τους λέγοντας ὅτι οἱ ἀποστάτες εἶναι οἱ διάφοροι αἰρετικοί. Ἄτομα μεμονωμένως εἶναι δυνατόν νὰ πλανηθοῦν (θὰ τὸ δοῦμε αὐτὸ καὶ στὴ συνέχεια), ἡ Ἐκκλησία ὡς σῶμα Χριστοῦ δὲν πλανᾶται. Γιατί;

Γιατί ὁ Χριστὸς κήρυξε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι αἰώνια καὶ οὔτε οἱ πύλες τοῦ Ἄδου (δηλ. ὁ διάβολος) δὲν δύναται νὰ τὴν κλονίσει. «Σὺ εἶ Πέτρος καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πύλαι Ἄδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς» (Ματθ. 16, 18). Κεφαλὴ τῆς εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς (Ἐφεσ. 1, 22-23), ὁ ὁποῖος δια-

κήρυξε ὅτι «Ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος» (Ματθ. 18, 20). Πῶς πλανήθηκε καὶ ἐξέπεσε ἡ Ἐκκλησία γιὰ 17 καὶ πλέον αἰῶνες, ἀφοῦ ὁ Κύριος δὲν τὴν ἐγκατέλειψε ποτέ; Ἐπομένως, ἡ ὁ Χριστὸς ψεύδεται ἢ οἱ αἰρετικοί. Ἐπιπλέον, τὴν Ἐκκλησία συνέχει καὶ κατευθύνει «εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν» (Ἰωάν. 16, 13) ὁ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, δηλ. τὸ Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ ὁποῖο κατὰ τὴν ὑπόσχεση τοῦ Χριστοῦ θὰ «μένει μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα» (Ἰωάν. 14, 17).

Πῶς πλανήθηκε ἡ Ἐκκλησία, ἀφοῦ ἔχει ὡς ὁδηγὸ τῆς στὴν ἀλήθεια τῆς πίστεως τὸ Ἅγιο Πνεῦμα;

Δὲν ἔχουμε λοιπὸν καμιά ἀποστασία καὶ ἔκπτωση τῆς Ἐκκλησίας τὸν δ' αἰώνα. Ἀντίθετα, σύμφωνα μὲ τὴν Ἅγια Γραφή, ἔχουμε τὴν ἐμφάνιση τῶν αἰρέσεων ἤδη στοὺς χρόνους τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ ἐξῆς, στὴ λεγομένη ἀποστολικὴ περίοδο: α) Ὁ ἀπ. Παῦλος ἐπισημαίνει στὸ μαθητὴ του Τιμόθεο τὴν αἵρεση τοῦ Ὑμέναιου καὶ τοῦ Φιλη-

τοῦ «οἷτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι, καὶ ἀνατρέπουσιν τὴν τινων πίστιν» (Β' Τιμ. 2,

18). Ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰρετικούς ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φιλητὸς δίδασκον ὅτι ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν εἶχε συντελεσθεῖ – κάτι παραπλήσιο διδάσκουν καὶ οἱ σημερινοὶ Χιλιαστές. Ὁ ἀπ. Παῦλος χαρακτηρίζει τὴν αἵρεσίν τουσ αὐτῆ ὡς «*νανάγιον περὶ τὴν πίστιν*» (Α' Τιμ. 1, 19).

Ὁ ἀπ. Πέτρος σημειώνει πὼς ἐμφανίστηκαν «*ψευδοπροφήται ἐν τῷ λαῷ ... οἵτινες παρεισάξουσιν αἵρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι*» (οἱ ὅποιοι ἔφτασαν στὸ σημεῖο νὰ ἀρνοῦνται καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιο τουσ τὸ Δεσπότη, τὸ Χριστό, πὸν τοὺς ἐξαγόρασε ἀπ' τὴν κυριαρχία τοῦ διαβόλου) (Β' Πέτρ. 2, 1). Οἱ αἰρετικοὶ αὐτοὶ «*δυσνόητά τινα (κάποια δύσκολα ζητήματα τῆς πίστεως) ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν (τὰ διαστρέφουν) ὡς καὶ τὰς λοιπὰς γραφὰς πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν*» (Β' Πέτρ. 3, 16).

Γιὰ τὸν ἀπόστολο καὶ Εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη οἱ αἰρετικοὶ τῆς ἐποχῆς καὶ τοῦ περιβάλλοντός του διακατέχονται ἀπὸ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τοῦ Ἀντιχρίστου: «*ὅτι πολλοὶ πλάνοι εἰσήλθον ... μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν σαρκί. Οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ Ἀντίχριστος*» (Β' Ἰωάν. 7), καὶ «*πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκί ἐλληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τοῦ Ἀντιχρίστου*» (Α' Ἰωάν. 4, 3). Ἐχομε λοιπὸν αἵρέσεις πὸν ἤδη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν ἀποστόλων ἀμφισβητοῦν τὴν ἀνάστασις, παρερμηνεύουν τὶς Γραφές καὶ ἀρνοῦνται τὴν πραγματικὴ σάρκωσις τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου τοῦ Θεοῦ. β) Οἱ Ἀποστολικοὶ Πατέρες, ὡς γνήσιοι συνεχιστὲς τοῦ ἔργου τῶν Ἀποστόλων καὶ ὡς ἀληθεῖς ποιμένες πὸν ἀγωνιοῦν γιὰ τὴ δρᾶσις τῶν αἰρετικῶν, ἐπισημαίνουν στὸ ποίμνιό τουσ τὸ σοβαρότατο κίνδυνο πὸν διατρέχουν. Ὁ ἀγ. Ἰγνάτιος ὁ Θεοφόρος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας, γράφει, λόγου χάρις, πρὸς τοὺς Τραλλιανοὺς «*Παρακαλῶ ὑμᾶς μόνῃ τῇ χριστιανῇ τροφῇ χρῆσθε, ἀλλοτρίας δὲ βοτάνης ἀπέχεσθε, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις ... Φυλάττεσθε οὖν τοὺς τοιούτους (φυλαχτεῖτε ἀπ' αὐτοὺς)... Λέγουσιν*

τὸ δοκεῖν πεπονθέναι αὐτὸν (τὸν Χριστὸν, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς ἔπαθε καὶ σταυρώθηκε ὄχι πραγματικὰ ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν)... Φεύγετε οὖν τὰς κακὰς παραφυάδας (τὶς αἵρέσεις) τὰς γεννώσας καρπὸν θανατηφόρον, οὗ ἐὰν γεύσηται τις, παρ' αὐτὰ ἀποθνήσκει» (ΒΕΠΕΣ, τ. 2, VI, VII, X, XI, σελ. 272-3). Ἐχομε ἐδῶ τὴν ἐμφάνισις τῆς αἵρεσις τῶν «*Δοκητῶν*», οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ Χριστὸς σαρκώθηκε, ἔπαθε, σταυρώθηκε καὶ ἀναστήθηκε ὄχι πραγματικὰ ἀλλὰ κατὰ φαντασίαν· πλήρης διαστρέβλωσις τῶν λόγων τῆς Γραφῆς πὸν βεβαιώνει διὰ στόματος τῶν Ἀποστόλων ὅτι ὁ Χριστὸς ὄχι μόνον «*ὠράθη καὶ ἑθεάθη διὰ τῶν ὀφθαλμῶν των*», ἀλλὰ καὶ ὅτι «*ἐψηλαφήθη διὰ τῶν χειρῶν των*» (πρβλ. Α' Ἰωάν. 1, 1).

Σύμφωνα μὲ τὶς «*Διαταγὰς τῶν Ἀποστόλων*», κείμενο τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, οἱ αἰρετικοὶ «*τὸν μὲν παντοκράτορα Θεὸν βλασφημεῖν ... πρόνοιαν μὴ εἶναι ἀνάστασιν μὴ πιστεύειν κρίσιν μὴ εἶναι καὶ ἀνταπόδοσιν· ψυχὴν ἀθάνατον μὴ ὑπάρχειν· ἡδονὴ χαίρειν μόνῃ ... βδελυκτὰ λέγοντες εἶναι καὶ γάμον καὶ παίδων γένεσιν ... πιστεύειν δὲ εἰς Ἰησοῦν ὡς εἰς ὄσιον ἄνδρα καὶ προφήτην ... οὗτοι δὲ πάντες τοῦ διαβόλου ὄργανα τυγχάνουσι καὶ υἱοὶ ὀργῆς*» (ΒΕΠΕΣ, τ. 1, β. ΣΤ', X, σσ. 99-100). Προσπάθεια ἀνατροπῆς ὄλης σχεδὸν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἀπὸ τὶς αἵρέσεις ἤδη ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴ ἐποχὴ!

Δὲν χωράει λοιπὸν καμία ἀμφιβολία πὼς οἱ αἵρέσεις ἐμφανίστηκαν σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ («*ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρτος καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια*», Ματθ. 13, 26) καὶ «*συνυπάρχουν*», κατὰ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὰ ζιζάνια μὲ τὸ σιτάρι, προσπαθώντας νὰ ἐμποδίσουν καὶ νὰ καταστρέψουν τὴν ἰκμάδα τῆς. Ὡς σπορέας τῶν ζιζανίων-αἵρεσεων καταδεικνύεται, σύμφωνα μὲ τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ, ὁ «*ἐχθρὸς*» τοῦ ἀνθρώπου (Ματθ. 13, 25), ὁ ἴδιος ὁ διάβολος (Ματθ. 13, 39), «*τὰ ζιζάνια (οἱ αἰρετικοὶ) εἰσιν οἱ υἱοὶ τοῦ πονηροῦ (τοῦ διαβόλου)*» (Ματθ. 13, 38).

ΓΝΩΡΙΜΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΑΓΙΑ ΓΡΑΦΗ

Ἀνοίγοντας τὴν Παλαιὰ Διαθήκη

Τοῦ Κωνσταντίνου Παπαθανασίου

Ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴ γραμματεία τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων διαπιστώνουμε ὅτι οἱ ἀποστολικοὶ πατέρες καὶ οἱ μετέπειτα ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς χρησιμοποιοῦν στὰ κείμενά τους ἔννοιες, ιδέες καὶ φράσεις ἀπὸ τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ συχνὴ αὐτὴ ἀναφορὰ καὶ χρῆση τῆς «*Ἑβραϊκῆς ἢ Ἰουδαϊκῆς Βίβλου*», ποὺ συνεχίστηκε καθ' ὅλη τὴ διαμόρφωση καὶ ἐξέλιξη τῆς χριστιανικῆς θεολογίας, φανερώνει τὴν πολλαπλὴ σπουδαιότητα ποὺ ἔτρεφε γι' αὐτήν, τὴν ὁποία καὶ ἀποδέχτηκε ὡς τὸ πρῶτο μέρος τῆς Ἀγίας Γραφῆς, μετὴν ὀνομασία –μετὰ τὸν καθορισμὸ τοῦ *Κανόνα τῆς Καινῆς Διαθήκης*– ὡς *Παλαιὰ Διαθήκη*.

Στὴ γνωριμία μας μετὴν Ἀγία Γραφή, ἔχουμε τὸ σπουδαῖο πλεονέκτημα νὰ ἀνατρέχουμε –πέρα ἀπὸ τὴν ἐλληνογλῶσση καὶ ξενόγλῶσση βιβλικὴ βιβλιογραφία– στὴν πλούσια πατερικὴ καὶ ἐκκλησιαστικὴ παράδοση. Ἔτσι, θὰ ἐπιδιώξουμε νὰ ἀξιοποιήσουμε ὅσο εἶναι δυνατὸν τόσο γιὰ τὴν *Παλαιὰ* ὅσο καὶ γιὰ τὴν *Καινὴ Διαθήκη* τὴν ἐξηγητικὴ αὐτὴ παράδοση, ἢ ὁποία ἀφενὸς ἔχει ἀνυπολόγιστη ἀξία ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνεία καὶ τὴ φιλολογικὴ ἔρευνα τῶν ἱερῶν κειμένων, ἀφετέρου δὲ γίνεται ὀλοένα καὶ περισσότερο προσιτὴ στὶς ἡμέρες μας, μετὴν κυκλοφορία στὴν Ἑλλάδα τριῶν βασικῶν πατερικῶν σειρῶν, δηλαδή τῆς *Ἑλληνικῆς Πατρολογίας* (PG), τῆς *Βιβλιοθήκης Ἑλλήνων Πατέρων καὶ Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων* (ΒΕΠΕΣ) καὶ τῶν *Ἑλλήνων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας* (ΕΠΕ).

I. Ὁ σκοπὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης

Ἄν κάποιος θελήσει νὰ πληροφορηθεῖ τὴν προσφορὰ καὶ τὸν σκοπὸ τῆς Π.Δ., δὲν θὰ μπορέσει νὰ τὸ κάνει μονομερῶς, χωρὶς δηλαδή τὴν ἀναφορὰ καὶ στὴν Κ.Δ. Οἱ πατέρες τῆς

Ἐκκλησίας ἀναφέρονται παράλληλα καὶ στὶς δύο διαθῆκες, ὅταν γράφουνε περὶ τῆς Γραφῆς, καὶ μόνο γιὰ συγκεκριμένους ἐρμηνευτικούς λόγους περιορίζονται σὲ κάποιον βιβλίο, τὸ ὁποῖο κι αὐτὸ τὸ ἐρμηνεύουν μετὰ τὸ καθόλου βιβλικὸ πνεῦμα. Δύσκολα, λοιπὸν, διακρίνει κανεὶς αὐτοτελῶς τὸν σκοπὸ τῆς Π.Δ.

Σὲ ἀτελές ἔργο, ἀποδιδόμενον στὸν ἅγιον Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο (344/354-407), ὑπὸ τὸν τίτλο *Σύνοψις τῆς Παλαιᾶς τε καὶ Καινῆς ὡς ἐν τάξει ὑπομνηστικοῦ*, καὶ εἰδικότερα στὴν «*Προθεωρίαν*», ἀναφέρει ὅτι «*σκοπὸς ἐκατέρωθεν τῶν Διαθηκῶν εἷς (ἔστι), τῶν ἀνθρώπων ἢ διόρθωσις*» (PG 56, 313· ΕΠΕ 1, 388). Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου εἶναι ἀνθρωπολογικὸ, ὁμιλεῖ – κηρύττει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πρὸς τοὺς πιστοὺς καὶ τὸν ἀπασχολεῖ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος, ἢ διόρθωση καὶ ἐν συνεχείᾳ ἢ τελείωσή του. Καὶ συμπληρώνει: «*Καὶ γιατί πρέπει νὰ θαυμάζουμε γιὰ τὴν Ἀγία Γραφή, ἀφοῦ καὶ ἡ ὠφέλεια τῆς ἴδιας τῆς δημιουργίας εἶναι γιὰ τὸν ἄνθρωπο; Γιατί ἔκανε γι' αὐτὸν καὶ οὐρανὸ μέγαλο καὶ γῆ τὸ ἴδιο καὶ θάλασσα παραπάνω ἀπὸ τὴν ἀνάγκη του, γιὰ νὰ ὀδηγηθοῦν στὴ θεογνωσία οἱ ἄνθρωποι, ἀφοῦ θαυμάσουν τὸ Δημιουργὸ ἀπὸ τὸ μέγεθος αὐτῶν ποὺ ἔγιναν. Καὶ αὐτὰ λοιπὸν ἔγιναν γιὰ τὸν ἄνθρωπο*». Καὶ θὰ ὀλοκληρώσει τὸν πρόλογο αὐτοῦ τοῦ ἔργου του μετὴν ἐξῆς φράση: «*Ὡστε τῆς μὲν Παλαιᾶς ἔργον ἦν ποιῆσαι ἄνθρωπον*».

Μιὰ ἄλλη θεώρηση τοῦ σκοποῦ τῆς Π.Δ., μετὰ θεολογικο-φιλοσοφικὴ κατεύθυνση, μᾶς δίνει ὁ ἅγιος Μάξιμος Ὁμολογητῆς (580-662), μιὰ ἀναμφισβήτητα δεσπόζουσα θεολογικὴ φυσιογνωμία, γράφοντας: «*Ἡ μὲν Παλαιὰ Διαθήκη, πράξεως καὶ ἀρετῆς ὑπάρχουσα σύμβολον, συμφωνεῖν τὸ σῶμα τῷ νοῦ παρασκευάζει κατὰ τὴν κίνησιν*» (PG 90, 1341· ΕΠΕ

15Δ, 246): δηλαδή, ή Π.Δ., έπειδή είναι σύμβολο τής πράξης και τής άρετής, έτοιμάζει τὸ σῶμα νὰ συμφωνεῖ μετὰ τὸ νοῦ κατὰ τὴ λειτουργία του. Καὶ συμπληρώνει ὅτι αὐτὴ «χορηγεῖ στὸ γνωστικὸ τὸν τρόπον τῶν ἀρετῶν», ἀφοῦ «παρέχει σὲ ὅποιους φιλοσοφοῦν τὰ θεῖα, τρόπους ἀρετῆς», «ἀνεβάζει στὴν ψυχὴ τὸ σῶμα λογικοποιημένο διαμέσου τῶν ἀρετῶν κι ἐμποδίζει νὰ κατέβει ὁ νοῦς πρὸς τὸ σῶμα». Ὡστόσο, τόσο ἡ Παλαιὰ ὅσο καὶ ἡ Νέα Διαθήκη πραγματοποιοῦν ἓνα μυστήριο: Μὲ τὴν πράξη καὶ τὴ θεωρία ὁδηγοῦν τὸν ἄνθρωπο πρὸς τὴ γνωστικὴ σοφία καὶ πρὸς τὴ μετοχὴ του μετὰ τὸ ἀγαθὸ, τὸν Θεό, διὰ τοῦ Ὁποίου φωτίζονται τὰ πάντα καὶ εὐεργετοῦνται.

II. Ἡ διαίρεση τῶν βιβλίων τῆς Π.Δ.

Ἀπὸ παλαιούς χρόνους ἔχει ἐπικρατήσει στὴν ἑλληνικὴ μετάφραση τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὴν ὀνομαζόμενη Μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα (Ο'), ἡ τριμερὴς διαίρεση τῶν βιβλίων τῆς (ιστορικά, ποιητικά καὶ προφητικά). Ἄς δοῦμε, λοιπόν, ποιὰ βιβλία ἀποτελοῦν τὸ πρῶτο μέρος τῆς, τὸ ἱστορικὸ, ὅπως μᾶς τὰ παρουσιάζει ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος:

«Τὸ ἓνα μέρος τῆς

Π.Δ. εἶναι ἱστορικὸ, ὅπως ἡ Ὀκτάτευχος. Ἡ Γένεσις διηγεῖται τὰ σχετικὰ μετὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου καὶ μετὰ τὴ ζωὴ αὐτῶν ποὺ ἦσαν εὐάρεστοι στὸ Θεό. Ἡ Ἔξοδος ἀναφέρει τὴν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰουδαίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἐκεῖνη τὴ θαυμαστή, τὴ διαμονὴ τους στὴν ἔρημο, καὶ τὴ χορήγηση τοῦ νόμου. Τὸ Δευτέρικόν πραγματεύεται τὰ σχετικὰ μετὰ τὴς θυσίας καὶ τὴς ἱεραρχίας. Γιατὶ ἡ φυλὴ τοῦ Λευὶ ἦταν αὐτὴ ποὺ μετὰ κληρὸ ἔλαβε τὴν ἱερωσύνη καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομα τῆς φυλῆς πῆρε τὴν ὀνομασία τὸ βιβλίον. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ οἱ Ἄριθμοί. Γιατὶ, μετὰ τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, διέταξε ὁ Θεὸς νὰ ἀριθμηθεῖ ὁ λαὸς τῶν

Ἰουδαίων, καὶ βρέθηκαν ἑξακόσιες χιλιάδες ποὺ ἔγιναν ἀπὸ ἓνα ἄνθρωπο, δηλαδή τὸν Ἀβραάμ. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ εἶναι τὸ Δευτερονόμιον, γιατί για δευτέρη φορά τοὺς ἐρμήνευσε τὸ νόμο ὁ Μωυσῆς. Ὑστερα εἶναι Ἰησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ. Αὐτός, ἀφοῦ ἔγινε ἀρχηγὸς τῶν Ἰουδαίων μετὰ τὸ Μωυσῆ, τοὺς ὁδήγησε στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας καὶ μοίρασε τὴ γῆ μετὰ κλήρους σὲ δώδεκα φυλές. Μετὰ εἶναι οἱ Κριταί, γιατί, ὅταν πέθανε ὁ Ἰησοῦς, τὸ πολίτευμα τῶν Ἰουδαίων ἔγινε ἀριστοκρατικὸ καὶ κυβερνοῦσαν οἱ φυλές. Ἐπειτα εἶναι τὸ μικρὸ βιβλίον τῆς Ρούθ, ποὺ περιέχει τὴν ἱστορία μιᾶς ξένης γυναίκας, ἡ ὁποία παντρεύτηκε κάποιον Ἰουδαῖο.

Καὶ συνεχίζει ὁ ἱ. Χρυσόστομος τὴν ἀναφορά του στὸ ἱστορικὸ μέρος τῆς Π.Δ. μετὰ τῆς ἐξῆς: «Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ εἶναι αἱ Βασιλεῖαι αἱ τέσσαρες, στὰ ὁποῖα περιέχεται ἡ ἱστορία τοῦ Σαουλ, τοῦ Δαβὶδ, τοῦ Σολομώντα, τοῦ Ἡλία καὶ τοῦ Ἐλισσαίου, καθὼς καὶ τὰ γεγονότα

μέχρι τὴν αἰχμαλωσία στὴ Βαβυλώνα. Μετὰ τὰ βιβλία τῶν Βασιλειῶν εἶναι ὁ Ἔσδρας». Τὰ ὑπόλοιπα ἱστορικὰ βιβλία εἶναι ὁ Β' Ἔσδρας, Α' καὶ Β' Παραλειπομένων, Νεεμίας, Τωβίτ, Ἰουδίθ, Ἐσθήρ, Α', Β' καὶ Γ' Μακκαβαίων (σύνολο 23 βιβλία).

Μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Ἀντίοχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, τὴν πολιορκία καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ τους, «ἔρχεται ὁ Χριστὸς, καὶ τέλος λαμβάνει ἡ Παλαιὰ» (PG 56, 315· ΕΠΕ 1, 392).

Προτεινόμενα βιβλία:

Καλαντζάκη Σταύρου Ε., *Εἰσαγωγή στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, Α' Γενικὴ Εἰσαγωγή* (Θεσ/νίκη: Π. Πουρναρά, 1985).

Μπρατσώτου Νικολάου Π., *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὡς Ἁγία Γραφή. Ὀλίγα περὶ τῆς σχέσεώς της πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ τὴν Ὀρθοδοξίαν* (Ἀθῆναι: Ἀνάτυπον ἐκ τοῦ περ. Ἐκκλησία, 1996).

ΤΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

ΠΑΣΧΑ, ΚΥΡΙΟΥ ΠΑΣΧΑ!

Τῆς Σταυρούλας Κάτσου-Καντάνη, Θεολόγου

Ὁ Ἄλέκος ἦταν τακτικὸς στὸ ἱερό. Παπαδάκι. Νά, ἔτσι τ' ἄρεγε νὰ πηγαίνει πρῶτος στὴν ἐκκλησιά. Τὸν σήκωνε ἡ μάνα του νωρίς-νωρίς, πρὶν φωτίσει καλὰ-καλὰ. Πλενόταν, ντυνόταν βιαστικὰ κείνος καὶ ἔφτανε πρῶτος. Τὰ ρούχα του παλιά, φορεμένα, μὰ καθαρὰ. Πιλάλαγε τὸν κατήφορο χαρούμενος. Ἐφτανε ἔκει στὴν αὐλίστα τῆς ἐκκλησιάς καὶ περιέμενε τὸν παπά.

Ἐρχόταν ἔκεινος. Ποῦ καὶ ποῦ τὸν συμβούλευε νὰ μὴν τὸν πιάνει τόση βιάση. Νὰ περιμένει τὴν καμπάνα, γιατί... χειμῶνας καιρὸς... νὰ μὴν περιμένει ἀπέξω... Μὰ ἡ καρδιά τοῦ παιδιοῦ δὲν καταλάβαινε ἀπὸ τέτοια. Ἐπαιρνε τὴν εὐχή τοῦ παπούλη, φόραγε τὸ ρασάκι καὶ στεκόταν δίπλα του πιστὸς στρατιώτης.

Πόσο τὴν καμάρωνε τούτη τὴ στολή! Δὲν ἦταν λίγο. Χρυσάφενια, μὲ σειρήνια, σταυρουδάκια, ὡς καὶ χρυσὰ κουμπιά. Καμάρωνε μέσα σ' αὐτή. Ἄγγελος σωστός. Καὶ πόσο τοῦ πήγαινε στὸ ξανθὸ προσωπάκι μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά καὶ τὰ γαλάζια μάτια. Καμάρωνε ἔκεινος, γιατί μποροῦσε νὰ κρύβει τὰ φτωχικά του ρούχα κάτω ἀπὸ τούτη τὴ στολή.

Τὰ ἄρεγε νὰ βγαίνει στὴ μικρὴ καὶ τὴ μεγάλη εἴσοδο, νὰ παραστέκει σωπηλὸς μὲ τὴ λαμπάδα του ἢ μὲ τὸ θυμιατό. Νὰ φέρνει τὸ ζέον, νὰ κόβει τὰ ἀντίδωρα, νὰ μοιράζει τὴ «Φωνὴ Κυρίου».

Ἦταν αὐστηρὸς ὁ παπούλης. Μίλαγε κοφτά, μὰ μέσα ἀπ' τὴν καρδιά του πλημμύριζε ἡ ἀγάπη. Κι ὁ Ἄλέκος δὲν τὸν κακοκάρδιζε... Ἀπὸ κοντὰ νὰ καθαρίσουν τὸ ἱερό, ν' ἀσβεστώσουν τὶς αὐλές, νὰ ποτίσουν τὸν κῆπο.

Τὴν Πρωτάγιαση, τὴν παραμονὴ τῶν Φώτων, μπρὸς ὁ παπὰς, ξωπίσω ἔκεινος. Γυρνοῦσε ὅλες τὶς γειτονιές, ὅλες τὶς ραχοῦλες. Ὁ παπὰς εἴψελνε καὶ ἐκεῖνος κρατοῦσε σφιχτὰ τὴν Ἁγιαστούρα. «Ἐν Ἰορδάνη βαπτιζομένου Σου Κυρίου...» Καὶ δὸς του ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι... Τ' ἄρεγε... Νὰ μπαίνουν σὲ φτωχικά καὶ σὲ παλάτια,

ν' ἀγιάζουν παντοῦ, ὡς καὶ τὴ γῆ. Ποῦ καὶ ποῦ τοὺς φίλευαν κανὰ λουκούμι, κανὰ πορτοκάλι.

Σὰν ἐρχόταν Μεγάλη Ἑβδομάδα χανόταν ἀπ' τὸ σπίτι. Πρωῖ-πρωῖ στὸ ἱερό κι ὡς ἄργὰ τὰ βράδια σ' ὅλες τὶς ἀκολουθίες. Πότε νὰ κρεμάσουν πένθιμες κορδέλες, πότε νὰ γυρίσει τὶς αὐλές, νὰ συναῖξει τὰ ἄνθη τοῦ Ἐπιταφίου. Τὴ Μεγάλη Παρασκευὴ ὅλη μέρα στὸ καμπαναριό. Ντὰν - ντὰν ... λυπητερὰ

Θεόφραστου Τριανταφυλλίδη (1881-1955): Περιφορὰ Ἀναστάσεως (Δημοτικὴ Πινακοθήκη τῆς Ἀθήνας).

ἤχοῦσε ἡ καμπάνα κι ὁ ἤχος τῆς ἀπλωνόταν πέρα κι ἐρχόταν νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὶς θλιβερὲς φωνές τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν.

Τὰ ἄραγε καὶ τὸ Μέγα Σάββατο. Κεῖνοι οἱ ὕμνοι γιὰ τοὺς παῖδες ἦταν χαρούμενοι, καὶ τοῦ ἔρχόταν νὰ χορέψει γιὰ τὴν Ἀνάσταση ποῦ θ' ἀκολουθοῦσε. «Ὅν παῖδες εὐλογεῖτε, ἱερεῖς ἀνυ-

μνείτε...». Ἐπειὴ νὰ ἐννοῦσαν καὶ τοῦ λόγου του οἱ ψαλμοί.

Ἡ κοιλιά του γουργούριζε ἀπὸ τὴν πείνα. Τοῦ ῥχόταν βαρὺ νὰ περιμένει ὡς τὸ τέλος τῆς λειτουργίας τῆς Ἀνάστασης γιὰ τὴ μαγειρίτσα. Μὰ τὸν βασάνιζε καὶ κάτι ἄλλο. Ὅλοι κάτι καινούργιο θὰ φοροῦσαν στὴν Ἀνάσταση.

Σὰν τέλειωσε ἡ ἀκολουθία βοήθησε νὰ καθαρίσουν τὸ ναὸ ἀπ' τὰ λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου. Τὰ ἄρεγαν ὅλα τοῦτα. Ὁ ἱερέας νὰ περνᾷ μπροστὰ ἀπ' τὸν καθένα καὶ νὰ τοῦ δίνει ἀπλόχερα εὐλογία, λουλούδια τοῦ Ἐπιταφίου. Ἡ μάνα του τὰ φύλαγε μ' εὐλάβεια στὸ εἰκονοστάσι, κι ἄλλες φορές, ἅμα τῆς τέλειωνε τὸ λιβάνι, τὰ ἔβαζε στὸ θυμιατό, πάνω στὸ καρβουνάκι καὶ τὰ ἔκαιγε θυμίαμα. Πῆρε τὴν εὐχὴ τοῦ παπούλη κι ἔκανε νὰ φύγει.

«Ἐλα ἴδω βρέ...! Πᾶμε, πᾶμε μαζὶ στὴν ἀγορά. Πᾶμε πού σέ θέλω», τὸν φώναξε ὁ παπούλης.

Δὲν ἔφερε ἀντίρρηση. Ἐσκυψε τὸ κεφάλι καὶ προχώρησε. Πῆραν κατῆφορο γιὰ τὴν πόλη, τὰ μαγαζιά. Παιδιά καλοντυμένα, ξεκούραστα, χαμογελαστά. Ντρεπόταν μὲ τὰ μπαλωμένα πού φοροῦσε, χρονιάρες μέρες. Νὰ μ' ἔβλεπαν, συλλογιζόταν, ντυμένο παπαδάκι. Νὰ ἔβλεπαν πῶς μοῦ ταιριάζει ἡ στολὴ μὲ τὰ σταυρουδάκια καὶ τὰ σειρήτια καὶ τὰ χρυσὰ κουμπιά.

«Προχώρα, εὐλογημένε», τὸν φώναξε ὁ παπᾶς.

Κοντοστάθηκε σ' ἓνα τσαγκάρικο. Μέσα ὁ μπαλωματῆς ἔραβε παπούτσια. Καθισμένος στὸ σκαμνὶ πίσω ἀπὸ τὸν πάγκο του, κέρωνε τὸ σπάγγο, παίρναγε μὲ μαστοριά τὸ σουβλὶ στὸ δέρμα κι ἔπειτα τὸ ἔδενε σφιχτά.

Χμ! Μουρμούρισε ὁ παπᾶς. «Γιὰ ἰδές, ρίξε μιὰ ματιὰ μέσα» εἶπε καὶ χάιδεψε τὸ σγουρὸ κεφάλι.

«Νὰ ἐδῶ, ἔμπα μέσα νὰ διαλέξεις ἓνα ζευγάρι σκαρπίνια, ὅποιο σ' ἀρέσει τοῦ λόγου σου».

Ἡ καρδιά του παιδιοῦ πῆγε νὰ σπάσει. Ἐτσι ξαφνικά, χωρὶς νὰ τὸ ἔχει συλλογιστεῖ, χωρὶς νὰ τὸ περιμένει, καινούργια, ὀλοκαινούργια παπούτσια. Τὰ πόδια του ἔβαλαν φτερά καὶ τὸ προσωπάκι του ἔλαμψε ἀπὸ χαρὰ.

«Ἐ!! μαστρο-Θανάση», φώναξε ὁ ἱερέας τὸν τεχνίτη.

«Κοίτα ἴδω, θέλω γιὰ τὸ παιδί ἓνα ζευγάρι σκαρπίνια, τὰ καλύτερα πού ἔχεις, νὰ ἴναι γερά καὶ μὲ μεράκι καμωμένα».

«Ἐγινε, παπούλη», ἀποκρίθηκε κείνος.

Κατέβασε ἀπ' τὰ ράφια δύο τρία ζευγάρια. Μὰ τοῦ παιδιοῦ τὸ μάτι ἀναπαύτηκε σὲ ἐκεῖνα μὲ τὴ μεγάλη ἀγκράφα ἐκεῖ μπροστὰ, μιὰ ἀγκράφα πλατεῖα, ἀσημί, μὲ δικέφαλο ἀητό, καμωμένη μὲ μαστοριά καὶ χάρη. Τὰ πῆρε βιαστικά στὸ χέρι, τὰ χάιδεψε κι ἔχωσε γρήγορα τὸ πόδι του μέσα. Πόσο καιρὸ εἶχε νὰ φορέσει κάτι καινούργιο! Ἐχάσε τὴν πείνα του, τὸ ἄδειο στομάχι, τὴ φτώχεια τοῦ σπιτικοῦ του, τὸν πατέρα του πού ἦταν φευγάτος στὸν οὐρανό. Πρόβαρε καὶ τ' ἄλλο. Φωτίστηκε τὸ πρόσωπό του.

«Καλά, καλά, ὠραῖα εἶναι», ψιθύρισε.

Ὁ παπούλης ἀράδιασε μερικά κέρματα καὶ κάτι χαρτονομίσματα στὸν πάγκο τοῦ τσαγκάρικου.

«Εὐχαριστῶ», εἶπε δειλὰ τὸ παιδί καὶ ξεχύθηκε στὸ δρόμο. Τὰ σοκάκια γίνηκαν πλατεῖες καὶ οἱ ἀνηφόρες γιὰ τὸ σπίτι, τὸ φτωχικὸ τῆς μάνας, τῆς Ἀργυρῶς, ἔτσι τὴν ἔλεγαν, μιὰ δρασκελιά ἀπ' τὴν ἀγορά. Ἐπese στὴν ἀγκάλη τῆς καὶ τὴν ἔβρεχε μὲ δάκρυα.

Τὸ βράδυ, στὶς ἔντεκα, σήμαναν οἱ καμπάνες. Εἶχε ἄτοιμαστεῖ νωρίς. Ὁ ναὸς ἦταν στολισμένος... Γέμισε κόσμος ἢ ἐκκλησία, λαμπροφορεμένοι ὅλοι. Ὁ Ἀλέκος, τὸ παπαδάκι μέσα στὴ χρυσαφένια στολὴ, μὲ τὰ σειρήτια καὶ τὰ σταυρουδάκια, τὰ χρυσὰ κουμπιά, τὸ ξανθὸ προσωπάκι μὲ τὰ σγουρὰ μαλλιά καὶ τὰ γαλάζια μάτια ἔψελνε μ' ὅλη του τὴ δύναμη στὴ σκιά τοῦ παπα-Δημοσθένη τὸ Χριστὸς Ἀνέστη.

Ποῦ καὶ ποῦ ἔριχνε κλεφτὲς ματιές στὶς ἀσημένιες ἀγκράφες πού λαμποκοποῦσαν. Οἱ δικέφαλοι ἔμοιαζαν νὰ ζωντανεύουν, νὰ τὸν παίρνουν πάνω τους, νὰ τὸν πετοῦν ψηλά.

«Ἀναστάσεως ἡμέρα, λαμπρυνθῶμεν λαοί, Πάσχα, Κυρίου Πάσχα», ἔψελνε ὁ ψάλτης...

«Πάσχα, Κυρίου Πάσχα», μουρμούριζε τὸ παιδί κι ἦταν ἄγγελος σωστός...

Θεόφραστου Τριανταφυλλίδη (1881-1955): Περιφορὰ Ἀναστάσεως (Δημοτικὴ Πανακοθήκη τῆς Ἀθήνας).

Ποιμαντική Βιβλιοθήκη

Ἄρχιμ. Κωνσταντίνου Γ. Χαραλαμποπούλου, «*Ρήματα Ζωῆς αἰωνίου*», Ἀθήναι 2001, σ. 143.

Μέ προσοχή διεξήλθα τὰ «*Ρήματα Ζωῆς αἰωνίου*» τοῦ Ἀρχιμανδρίτου πατρὸς Κωνσταντίνου Γ. Χαραλαμποπούλου. Εἶπα ὅτι μέ προσοχή διεξήλθα τὰ «*Ρήματα...*». Καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές. Στὶς μέρες μας κυκλοφοροῦν ἀνάλογα ἔργα, σύντομα ἢ εὐρύτερα Κυριακοδρόμια, γραμμένα μέ σαφήνεια, πράγμα ὄντως πολὺ θετικό. Τὸ παρὸν πόνημα διακρίνεται, πέραν ἀπὸ τὴ σαφήνεια, γλαφυρότητα καὶ τὴ μεστότητα τοῦ λόγου του, καὶ γιὰ ἕναν ἄλλο λόγο: τὸ θεολογικὸ του περιεχόμενο.

Ὁ προφορικός λόγος, τὸ κήρυγμά μας ἢ ὁ γραπτὸς δὲν πρέπει νὰ εἶναι μιὰ μακρόσυρτη ἠθικολογία μέ πολλές ἐπαναλήψεις. Τέτοιου εἶδους κηρύγματα, καὶ μάλιστα ἐλεγκτικά, κουράζουν. Δὲν οἰκοδομοῦν. Ὁ λαὸς πρέπει νὰ οἰκοδομηθεῖ ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ ἀκρογωνιαίου λίθου τοῦ Χριστοῦ, μέ λόγο σοβαρό, θεολογικό, καρπὸ πνευματικῆς ἐμπειρίας τοῦ ὁμιλοῦντος.

Ἐνα τέτοιο λόγο διακονεῖ ὁ πατήρ Κωνσταντῖνος Χαραλαμπόπουλος, ὄχι βέβαια ἐπειδὴ ἀνήκει στὴ χορεία τῶν λογίων κληρικῶν καὶ μοναχῶν —καὶ τοῦτο εἶναι ἀληθές, ὅπως διαφαίνεται ἀπὸ ἄλλα ἔργα του—, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔχει πνευματικὴ ἐμπειρία διὰ τῆς μεθέξεως τῆς ἀκτίστου Θείας Χάριτος.

Ἐτσι ἐξαιρεται στὰ κείμενα του ἡ μετάνοια ποὺ δικαιώνει τὸν πιστὸ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ὀδηγεῖ πρὸς τὸν δοξασμὸ του. Κατανοοῦνται ὀρθῶς ἡ διδασκαλία καὶ τὰ θαύματα τοῦ Κυρίου, συνδεόμενα ἀναπόσπαστα μέ τὸν σταυρὸ, τὴν ταφὴ καὶ τὴν ἀνάσταση.

Ἡ δόξα τοῦ Χριστοῦ ὀρθῶς ἀναφέρεται στὰ «*Ρήματα...*» ὅτι εἶναι ὁ σταυρὸς καὶ ὁ θάνατος. Θαῦμα δὲν εἶναι ἡ ἀνάσταση, ἀφοῦ ὁ Κύριος εἶναι ζωὴ αἰώνια. Θαῦμα εἶναι ὁ σταυρὸς, ὁ θάνατος καὶ ἡ ταφή. «*Ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι τὸ ὑπερφνές ἐπιστέγασμα τῆς*

θείας διδασκαλίας, τῆς Παναγίας ζωῆς Του, τῶν ὑπερφνῶν θαυμάτων Του, τῆς ὑπερφυσικῆς δράσεώς Του». Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου, ὡς θαῦμα, εἶναι ἀπόδειξη τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἁμαρτωλὸ ἄνθρωπο. «*Συνίστησι δὲ τὴν ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς, ὅτι ἐτι ἁμαρτωλῶν ὄντων ἡμῶν Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε*» (Ρωμ. 5, 8). Αὐτὸ εἶναι τὸ μέγα θαῦμα. Καὶ ἡ ὑπογράμμιση τοῦ θαύματος αὐτοῦ εἶναι λόγος θεολογικός.

Ἄλλὰ καὶ ἡ προσφορὰ τῶν Ἁγίων —ἄνθρωποι οἱ ὁποῖοι ἀπέκτησαν δύναμη θεοπνεύστου σοφίας— ὑπογραμμίζεται σὲ ἐόρτιες ὁμιλίες, ὅπως στὴν Κυριακὴ Ζ' ἀπὸ τοῦ Πάσχα, τῶν Ἁγίων Θεοφόρων Πατέρων τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οἱ 318 Θεοφόροι Πατέρες τῆς Α' Οἰκουμενικῆς Συνόδου στερέωσαν τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας, διότι μετέχουν τῆς δόξης τοῦ σταυροῦ, τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναστάσεως. Ἀνάλογα θεολογικὰ θέματα μπορεῖ νὰ δεῖ ὁ ἀναγνώστης στὴν Κυριακὴ πρὸ τῆς Ὑψώσεως, Κυριακὴ μετὰ Χριστοῦ Γέννησιν, Κυριακὴ μετὰ τὰ Φῶτα κ.ἄ.

Στὴν ἔκδοση 2001 ὁ πατήρ Κωνσταντῖνος Χαραλαμπόπουλος παραθέτει Γράμμα τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ἐπευλογοῦντος τὴν ἔκδοση τῶν κηρυγμάτων καὶ εὐχομένου «*ἡ Θεία Χάρις νὰ ὀδηγή τούς ἀναγνώστας πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Ἁγίου Θελήματος Αὐτοῦ, μετάνοιαν καὶ πνευματικὴν καρποφορίαν*».

Ἡ παράγραφος αὐτὴ τοῦ Γράμματος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου ἀποτελεῖ τὴν πεμπτοῦσία τῶν «*Ρημάτων Ζωῆς Αἰωνίου*» τοῦ π. Κωνσταντίνου. Καὶ αὐτὴ εἶναι καρπὸς τῆς ἀκτίστου Θείας Χάριτος διὰ τῆς Λειτουργικῆς Ζωῆς καὶ τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων, τὰ ὁποῖα διακονεῖ.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
Ὁμότ. Καθηγητῆς Πανεπιστημίου

ΕΙΔΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥΣ

Τοῦ Γ.Θ. Πρίντζιπα

Μέ απόφαση τῆς Διαρκoῦς Ἱερᾶς Συνόδου ἢ συμμετοχὴ κληρικῶν σὲ ἐκπομπές στὴν τηλεόραση καὶ τοὺς κοσμικοὺς Ραδιοφωνικοὺς Σταθμοὺς θὰ γίνεταὶ κατόπιν ἀδείας τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου. Ἡ ἀπόφαση ἀποσκοπεῖ στὴν περιστολὴ ἐνὸς φαινομένου ποὺ ἐκθέτει τὴν Ἐκκλησία, τὶς πιὸ πολλὲς φορές, μὲ τὴν διατύπωση ἀνευθύνων καὶ ἐν πολλοῖς γραφικῶν ἀπόψεων.

Δραματικὴ αὐξηση τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων παρατηρεῖται τὸ τελευταῖο διάστημα, ἰδιαίτερα στὶς ἀγροτικές περιοχές τῆς χώρας. Ὑπολογίζεται ὅτι ὑπάρχουν 2000 κενές θέσεις ἐφημερίων ἐπὶ συνόλου 8.800 θέσεων περίπου. Ἡ ἔλλειψη κληρικῶν σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ βασικὰ προβλήματα ποὺ ἀπασχολοῦν τὴν Ἱερὰ Σύνοδο, ἢ ὁποῖα μελετᾷ τὴν ἐξεύρεση τρόπων πρὸς ἀντιμετώπιση τοῦ ζητήματος.

Μέ ὑπόμνημα ποὺ ὑπέβαλε ὁ Πανελλήνιος Σύνδεσμος Ἱεροδιδασκάλων στὸν Πρωθυπουργὸ κ. Κ. Σημίτη καὶ τοὺς συναρμόδιους ὑπουργούς, ζητᾷ ἐν ὄψει τοῦ νέου Ἀσφαλιστικοῦ νόμου τὴν μείωση τοῦ ὀρίου ἡλικίας γιὰ τὴν συνταξιοδότηση τῶν κληρικῶν ἀπὸ τὸ 70ὸ ἔτος στὸ 65ο, ὅπως συμβαίνει μὲ ὅλους τοὺς ἐργαζομένους. Παράλληλα προτείνει, γιὰ τὴν κάλυψη τῶν κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων, οἱ συνταξιοῦχοι ἱερεῖς νὰ ἐπαναδιορίζονται, ἂν δύνανται, ὥστε νὰ μὴ μένουν ἀλειτούργητα τὰ Θυσιαστήρια. Μὲ τὴν πρόταση αὐτὴ συμφωνεῖ ἡ Ἱερὰ Σύνοδος, ἢ ὁποῖα μὲ παλαιότερη ἀπόφασή της εἶχε προτείνει τὴν παραπάνω ρύθμιση.

Παγκόσμιο Συνέδριο μὲ θέμα «Συνάντηση θρησκευτῶν καὶ πολιτισμῶν» ὁργανώθη-

κε στὴ Λευκωσία ἀπὸ τὴν Ἱ. Μονὴ Κύκκου. Σκοπὸς του ἦταν ἡ καλλιέργεια πνεύματος εἰρηνικῆς συνύπαρξης σὲ μιὰ πολυπολιτισμικὴ καὶ πολυθρησκευτικὴ κοινωνία. Τὴν ἐναρξὴ κήρυξε ὁ πρόεδρος τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Γλ. Κληρίδης, ἐνῶ ἀπηύθυνε χαιρετισμὸ ὁ Μακ. Ἀρχιεπίσκοπος Κύπρου κ. Χρυσόστομος καὶ ἔκανε εἰσαγωγικὴ ὁμιλία ὁ Ἱγούμενος τῆς Μονῆς Θεοφ. Ἐπίσκοπος Κύκκου κ. Νικηφόρος. Ἐπίσης, μεταδόθηκαν μαγνητοσκοπημένα μηνύματα τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ. Βαρθολομαίου καὶ τοῦ Πατριάρχου Μόσχας κ. Ἀλεξίου. Τὴν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος ἐκπροσώπησε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Καισαριανῆς, Βύρωνος καὶ Ὑμηττοῦ κ. Δανιήλ. Συμμετεῖχαν Καθηγητές, ἐπιστήμονες καὶ διανοούμενοι ἀπὸ ὅλο τὸν κόσμον. Σημαντικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ συμμετοχὴ ἐκπροσώπων τῆς ἐβραϊκῆς θρησκείας καὶ τοῦ Ἰσλάμ.

Χειροτονήθηκε στὴν Ἀκκρα ἀπὸ τὸ Θεοφ. Ἐπίσκοπο Γκάνας κ. Παντελεήμονα ὁ πρῶτος ἱερέας γιὰ τὴν Ἀκτὴ τοῦ Ἐλεφαντοστοῦ π. Ἱερεμίας Πέπιν. Ὁ νέος κληρικὸς

ἀναλαμβάνει τὸ μεγάλο βάρος νὰ εἶναι ὁ πρῶτος ἱεραπόστολος σὲ μιὰ περιοχή ὅπου οἱ κάτοικοί της δὲν γνώρισαν ἀκόμη τὴν Ὀρθοδοξία.

Μὲ πρόσφατο νομοσχέδιο τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας διχοτομεῖται ἡ Ἱ. Μητρόπολη Νέας Σμύρνης, σύμφωνα μὲ τὴν σχετικὴ ἀπόφαση τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἱεραρχίας ποὺ ἐκδόθηκε τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 2001. Συγκεκριμένα, ἰδρύεται ἡ Μητρόπολη Γλυφάδας στὴν ὁποία θὰ ὑπάγονται οἱ ναοὶ τῶν δήμων Γλυφάδας, Ἑλληνικοῦ, Βούλας, Βουλιαγμένης καὶ Βάρης καὶ θὰ ἔχει ἔδρα τὴ Γλυφάδα.

Σὺν αὐαλία βυζαντινῆς μουσικῆς μὲ ὕμνους τῆς Μ. Ἑβδομάδος πραγματοποιήθηκε στὶς 26 Ἀπριλίου στὸν Ἱ. Ναὸ Ἁγίου Γεωργίου Καρύτση μὲ συνδιοργάνωση καὶ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός». Ἐψαλλε ἡ χορωδία τῆς Σχολῆς Βυζαντινῆς Μουσικῆς τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Σερρών καὶ Νιγρίτης «Ἅγιος Νικήτας ὁ Νέος» μὲ διευθυντὴ τὸν χοράρχη κ. Ἰωάννη Παπαχρόνη. Προλόγισαν ὁ Προϊστάμενος τοῦ Ναοῦ π. Νικόλαος Ἰωαννίδης, Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου, καὶ ὁ Πρόεδρος τοῦ Παρνασσοῦ Καθηγητῆς κ. Ἰωάννης Μαρκαντώνης. Ἀνάλυση τῶν ὕμνων ἔκανε ὁ Καθηγητῆς κ. Διονύσιος Καλαμάκης.

Ἐκθεση θεολογικοῦ βιβλίου ὁργανώθηκε καὶ πάλι φέτος στὴ Στοὰ τοῦ Βιβλίου σὲ συνεργασία μὲ τὴν Φιλεκπαιδευτικὴ Ἐταιρεία ἀπὸ 22 ἕως 30 Ἀπριλίου. Παράλληλα μὲ τὴν Ἐκθεση ὁργανώθηκαν δύο ἐκδηλώσεις μὲ κεντρικὸ θέμα «Πατέρες καὶ σύγχρονοι διάλογοι τῆς Ὀρθοδοξίας». Στὴν πρώτη, μὲ ἰδιαίτερο θέμα «Πατέρες καὶ διμερεῖς διαχριστιανικοὶ διάλογοι», μίλησαν οἱ Καθηγητῆς κ.κ. Χρῖστος Κρικῶνης καὶ Στυλιανὸς Παπαδόπουλος καὶ ἔψαλλε ὁ βυζαντινὸς χορὸς τῆς Ριζαρείου ὑπὸ τὴ διεύθυνση τοῦ κ. Γ. Ζησίμου. Στὴ δεύτερη, μὲ ἰδιαίτερο θέμα «Πατέρες καὶ πολυμερεῖς θεολογικοὶ διάλογοι», μίλησαν οἱ Καθηγητῆς κ.κ. Γεώργιος Μαρτζέλος καὶ Κωνσταντῖνος Σκουτέρης.

Τὴ θεμελίωση τοῦ Ἱ. Ναοῦ Ἁγ. Ἀποστόλου Ματθαίου τοῦ χωριοῦ Ἐσσιαμάν πραγματοποίησε ὁ Θεοφ. Ἐπίσκοπος Γκάνας κ. Παντελεήμων στὶς 8 Ἀπριλίου. Ὁ νέος ναὸς χτίζεται στὴ θέση παλαιότερου ποὺ καταστράφηκε ἀπὸ τὶς ἰσχυρὲς καταλιγίδες ποὺ ἔπληξαν τὴν περιοχή καὶ ἡ ἀνοικοδόμησή του γίνεται μὲ τὴ συμπαράσταση τοῦ Σεβ. Μητροπολίτη Φλωρίνης κ. Θεοκλήτου καὶ μὲ ἀδελφικὴ χορηγία τῶν πιστῶν τῆς ἐνορίας Ἁγίου Παντελεήμονος Φλωρίνης.

Πολὺ χρήσιμο τὸ νέο βιβλίο τοῦ Νομικοῦ Συμβούλου τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν κ. Γεωργίου Μποτῆ «Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Τριάντα χρόνια νομοθετικὸ ἔργο». Σ' αὐτὸ κάνει ἓνα λεπτομερῆ κατάλογο τῶν Κανονισμῶν καὶ τῶν Κανονιστικῶν Διατάξεων ποὺ ἐξέδωσε ἡ Ἱερά Σύνοδος κατὰ τὸ διάστημα 1969-1999, δηλαδὴ ἀπὸ τότε ποὺ ἰσχύει τὸ μεγάλο προνόμιο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος νὰ ἐκδίδει κανόνες δικαίου, οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἰσχὴ νόμου, γιὰ τὴ ρύθμιση τῆς ἐσωτερικῆς δομῆς καὶ λειτουργίας της. Στὸ βιβλίο του ὁ κ. Γ. Μποτῆς καταχωρεῖ ἀριθμητικὰ τὰ νομοθετήματα καὶ στὸ τέλος δημοσιεύει ἓνα πολὺ ἐξυπηρετικὸ γιὰ τὸν χρήστη τοῦ βιβλίου εὐρετήριο, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ εὐκόλα τὶς ρυθμίσεις ποὺ τὸν ἐνδιαφέρουν.

ΘΕΙΑ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑ

Του Ἱεροῦ Χρυσοστόμου

«...“Καὶ καθὼς ἔπρωγαν αὐτοί, ἐπήρην ἄρτον καὶ τὸν ἔκοψεν”. Διατί ἄρα γε ἔκαμε τὸ μυστήριον αὐτὸ τότε, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Πάσχα; Διὰ τὴν μάθησιν ἀπὸ παντοῦ, ὅτι καὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης αὐτὸς ἦτο ὁ νομοθέτης καὶ ὅτι ὅσα περιλαμβάνονται εἰς ἐκείνην δι’ αὐτὰ ἔχουν προδιαγραφῆ. Δι’ αὐτὸ ἀκριβῶς ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἢ προτύπως προσθέτει καὶ τὴν ἐπαλήθευσίν της. Ἡ δὲ ἐσπέρα ἦτο ἀπόδειξις ὅτι εἶχεν ἔλθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου καὶ ὅτι τὰ πράγματα φθάνουν πρὸς τὸ τέλος τους.

Καὶ εὐχαριστεῖ, διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ πῶς πρέπει νὰ τελοῦμεν τὸ μυστήριον καὶ διὰ τὴν δείξῃ ὅτι δὲν ἐπήγαυεν εἰς τὸ πάθος χωρὶς τὴν θέλησιν Του, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν μᾶς διδάξῃ ὅτι πρέπει νὰ ὑπομένωμεν εὐχαρίστως ὅ,τι καὶ ἂν πάσχωμεν, ἐνισχύων ἔτσι τὰς ἀγαθὰς ἐλπίδας μας. Διότι, ἐὰν τὸ τυπικὸν πάσχα ἀπῆλλαξε τοὺς Ἰουδαίους ἀπὸ τόσο σκληρὰν δουλείαν, πολὺ περισσότερο τὸ ἀληθινὸν Πάσχα θὰ ἐλευθερώσῃ τὴν οἰκουμένην καὶ θὰ παραδοθῇ πρὸς εὐεργεσίαν τῆς ἀμαρτωλῆς φύσεώς μας. Δι’ αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν μᾶς παρέδωσε τὸ μυστήριον πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα, ἀλλὰ τὸ παρέδωσε τότε, ὅταν ἔπρεπε νὰ παύσουν αἱ νομικαὶ προτυπώσεις.

Καταργεῖ λοιπὸν τὴν κυριωτέραν ἀπὸ τὰς ἐορτὰς ἐκείνας, μεταφέρων τοὺς μαθητὰς εἰς ἄλλην τράπεζαν περισσότερο φρικώδη καὶ λέγει· “λάβετε, φάγετε· αὐτὸ εἶναι τὸ σῶμά μου ποὺ θυσιάζεται πρὸς χάριν πολλῶν”. Πῶς ὅμως δὲν ἀνησύχησαν ὅταν ἄκουσαν αὐτό; Διότι καὶ εἰς τὸ παρελθὸν τοὺς εἶχε προείπει πολλὰ καὶ σπουδαῖα διὰ τὸ θέμα αὐτό. Διὰ τοῦτο, ἐκεῖνο μὲν δὲν τὸ ἀποδεικνύει, διότι εἶχαν ἀκούσει ἀρκετὰ περὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναφέρει τὴν αἰτίαν τοῦ πάθους, τὴν κατάργησιν τῶν ἀμαρτημάτων. Καὶ ὀνομάζει τὸ αἷμα Του αἷμα τῆς Νέας Διαθήκης, δηλαδὴ τῆς ὑποσχέσεως, τῆς προσφορᾶς, τοῦ νέου νόμου. Διότι αὐτὸ ὑπέσχετο παλαιότερα καὶ αὐτὸ διαφυλάσσει τὴν συμφωνίαν τῆς Νέας Διαθήκης. Καὶ ὅπως ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιεῖχε πρόβατα καὶ μόσχους, ἔτσι καὶ αὐτὴ περιέ-

χει τὸ αἷμα τοῦ Δεσπότου. Καὶ μὲ αὐτὸ δείχνει ὅτι πρόκειται νὰ ἀποθάνῃ, δι’ αὐτὸ ἐνθυμεῖται τὴν Διαθήκην καὶ ἐνθυμεῖται τὴν προηγουμένην Διαθήκην, διότι καὶ ἐκεῖνη εἶχεν ἐγκαινισθῆ μὲ αἷμα.

Καὶ πάλιν ἀναφέρει τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου Του· “αὐτὸ ποὺ χύνεται πρὸς χάριν πολλῶν, εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν” καὶ λέγει· “αὐτὸ τὸ κάνετε διὰ τὴν μὲ ἐνθυμῆσθε”. Εἶδες πῶς τοὺς βγάξει ἀπὸ τὰ ἰουδαϊκὰ ἔθιμα καὶ τοὺς ἀπομακρύνει; Ὅπως ἐκάνατε ἐκεῖνο, τοὺς λέγει, διὰ τὴν ἐνθυμῆσθε τὰ θαύματα τῆς Αἰγύπτου, ἔτσι νὰ κάνετε καὶ αὐτὸ διὰ τὴν ἐνθυμῆσθε ἐμένα. Τὸ αἷμα ἐκεῖνο εἶχε χυθῆ διὰ τὴν σωθῆν τὰ πρωτότοκα. Αὐτὸ χύνεται διὰ τὴν συγχωρηθῆν αἱ ἀμαρτίαι ὁλοκλήρου τῆς οἰκουμένης. Διότι “αὐτὸ εἶναι τὸ αἷμα μου, λέγει, τὸ ὁποῖον χύνεται διὰ τὴν ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν”. Τὸ ἔλεγε δὲ αὐτὸ διὰ τὴν δείξῃ καὶ μὲ αὐτὸ ταυτοχρόνως, ὅτι τὸ πάθος καὶ ἡ σταύρωσις εἶναι μυστήριον, καὶ νὰ παρηγορηθῆ πάλιν μὲ αὐτὸ τοὺς μαθητὰς...».

(Ἰωάννου Χρυσοστόμου, Ἔπαντα τὰ ἔργα, Ὁμιλία ΠΒ', ΕΠΕ, 1979, 192 - 197.)

Ὁ κενός Τάφος

Τὸ διαλαλεῖ ὁ κενός Τάφος. Ὁλόκληρο τὸ οἰκοδόμημα τῆς Ἐκκλησίας πυργώθηκε πάνω στὸν κενὸ Τάφο! Ἡ Ἱστορία δὲν σταμάτησε στὸν Σταυρό. Προχώρησε στὴν Ἀνάσταση. Τί κι ἂν φιλοτέχνησε τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀχαριστίας, γιὰ νὰ «σκοτώσουν» τὸν Σωτῆρα; Τί κι ἂν κατατέθηκε ἡ Ζωὴ ἐν Τάφῳ. Ἡ τελευταία λέξη δὲν ἀνήκει στὸν Σταυρό, ἀλλὰ στὴν Ἀνάσταση! Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ βρίσκεται μέσα στὴν Ἱστορία τοῦ κόσμου σὰν ἕνας στύλος ἀπὸ φωτιά, μέσα στὴ σκοτεινὴ ἔρημο τοῦ κακοῦ. Ἡ δόξα τῆς Ἀναστάσεως ἔρχεται ἀπὸ τὰ βάθη τῶν αἰώνων. Εἶναι ἡ ἀκατάλυτη πίστη στὸ Θαῦμα πού ὁ Κύριος πραγματοποίησε, γεφυρώνοντας τὴν ἄβυσσο τοῦ θανάτου μὲ τὴν ἀνοιξὴ τῆς ζωῆς.

Χριστὸς Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ ἀγγίζει πολὺ βαθιὰ τοὺς Ἕλληνες. Εἴτε στὴ μητροπολιτικὴ Ἑλλάδα κατοικοῦν εἴτε στὴν ἄλλη Ἑλλάδα –τῶν ἀποδήμων– πανηγυρίζουν καὶ συμμετέχουν καὶ μὲ τὸ τελευταῖο κύτταρό τους στὴ νίκη τοῦ θανάτου ἀπὸ τὸν Κύριο. Ὅλοι, ἀπὸ τὴ βόρεια Μακεδονία μέχρι τὴ νότια Κρήτη κι ἀπὸ τὴ Λέσβο ὡς τὴν Κεφαλλονιά ἐξωτερικεύουν ποικιλοτρόπως τὰ λαμπριάτικα αἰσθήματα καὶ συναισθήματα πού τοὺς κατακλύζουν. Λές καὶ τώρα, μὲ τὴ φυσικὴ ἀκοή τους ἀκοῦν ἐντυπωσιασμένοι τὸν «Νεανίσκον ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ Μνημείου καθήμενον» νὰ τοὺς λέει: «Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρινόν, τὸν Ἐσταυρωμένον; Ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε ...»!

Ἡ Ἀνάσταση εἶναι –πλὴν ὅλων τῶν ἄλλων– καὶ ἡ κορυφαία ἐθνικὴ μας γιορτῆ. Γιορτάζει ὁ κάθε Ρωμιὸς ἀγκαλιασμένος μὲ τὴ φύση πού τὸν συντροφεύει. Γιορτάζει μ' ἕνα τρόπο ξεχωριστό, μοναδικό...

– Χριστὸς Ἀνέστη! Ἀληθῶς Ἀνέστη!

Τὸ σιδερένιο νύχι...

Ἀπὸ τὴν ἡλικία τῶν 13 καὶ 15 ἐτῶν ἀρχί-

ζουν τὰ παιδιά κάθε κοινωνικῆς τάξης τὴ χρῆση ναρκωτικῶν οὐσιῶν, διαβάζουμε στὴν «Ἀπογευματινῇ». Παράλληλα διακόπτουν τὸ σχολεῖο... Ὁ διευθυντὴς τοῦ ΚΕΘΕΑ κ. Πουλόπουλος ὑπογράμμισε ὅτι τὰ παιδιά πειραματίζονται γιὰ τρία ἕως τριάνμιση χρόνια μὲ τὰ ναρκωτικά, μέχρι νὰ καταλήξουν στὴν κύρια οὐσία χρῆσης πού εἶναι ἡ ἠρωΐνη στὴν ἡλικία τῶν δεκαοκτῶ καὶ δεκαεννέα ἐτῶν. Παραλλήλως ἐτόνισε ὅτι μόνο τὸ 3% τῶν παιδιῶν καὶ τῶν ἐφήβων ξεκινοῦν μὲ τὴν ἠρωΐνη, ἐνῶ ἐξήγησε ὅτι οἱ χρήστες καταλήγουν νὰ ζητήσουν βοήθεια ὕστερα ἀπὸ ὀκτῶ-δέκα χρόνια ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ λήψεως οὐσιῶν, δηλαδὴ γύρω στὰ 24. Καὶ συμπλήρωσε: Πρέπει νὰ γίνεῖ πρόγραμμα πρωτογενοῦς προλήψεως σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία. Ἰδιαίτερα στὶς τελευταῖες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ καὶ τοῦ Γυμνασίου, γιὰ τὴν ἐμπειρία ἔδειξε πὼς τότε ἔχουμε μεγαλύτερη ἐπιτυχία ἀπεξαρτήσεως.

Ὅσες φορές, ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες, κι ἂν ἀναφερθοῦμε στὰ ναρκωτικά, δὲν φανταζόμαστε ὅτι θὰ βρεθεῖ ἄνθρωπος νὰ κατηγορήσει ὅτι μηρυκάζουμε «τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια». Συχνὰ - πυκνὰ, δυστυχῶς, ὅλο καὶ κάποια πληροφορία ἔρχεται νὰ τραυματίσει μὲ τὸ σιδερένιο νύχι τῆς τὴν καρδιά μας. Δὲν πρέπει ἀσφαλῶς νὰ μᾶς ἀποκαρδιώνει. Τὸ ἀντίθετο...

Πέτρινα δάκρυα

Τὸ ἡμερολόγιο δείχνει 29 Μαΐου 2002. Συνειρμικὰ διαβάζουμε 1453. Ἡ Κωνσταντινούπολη, ἡ Πόλη τῶν Παλαιολόγων καὶ τοῦ Ἡρακλείου, τοῦ Φωκᾶ, τοῦ Ρωμανοῦ καὶ τοῦ Πορφυρογέννητου, τυλίγεται στὶς γάζες μιᾶς πολιτικῆς νύχτας πού φτάνει στὶς μέρες μας. Τὸ 1453 ἡ Πόλη τῶν Ρωμανῶν γίνεται Πόλη θρήνων καὶ θρύλων, ἀλλὰ καὶ ὄνειρων! Στὴν Ἁγία Σοφία μιὰ λειτουργία μένει ἀτέλειωτη, ἕνας βασιλιάς μαρμαρώνει, καὶ τὰ ψάρια συμβολίζουν τὴν προσμονή. Στὶς ρωμαϊκὲς καρδιές μιὰ σπύθα γεννιέται. Στὶς κόγχες τῶν ματιῶν δάκρυα πέτρινα μεγαλώνουν, γίνονται βωμοί, τύμβοι, κενοτάφια, μνήμες, ἱερό, Ἱστορία, Παράδοση...

Έπίσκεψη του Ρώσου Υπουργού
Άμυνας κ. Ίβανώφ στην Ίερά
Άρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν
(4.4.2002)

Έπίσκεψη του Υπουργού Ἐξωτε-
ρικῶν τῆς Οὐκρανίας κ. Ἀνατόλι
Ζλένκο στην Ίερά Ἀρχιεπι-
σκοπή Ἀθηνῶν
(18.4.2002)

Ἀπό τὴν πρώτη συνάντηση πο-
λυφωνικῶν καὶ βυζαντινῶν χορο-
διῶν στὸν Ἱερό Ναὸ Φανερωμέ-
νης στὸν Χολαργό
(14.4.2002)

Έπίσκεψη μελῶν τοῦ Δ.Σ. τοῦ
Συλλόγου Ἑλλήνων Ὀλυμπιο-
νικῶν στὴν Ίερά Ἀρχιεπισκοπή
Ἀθηνῶν

Ἀπὸ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ἐξοχωτάτου Προέδρου τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας κ. Κων/νου Στεφανοπούλου στὸ Σιδηρόκαστρο γιὰ τὶς γιορτὲς τοῦ Ροῦπελ καὶ τῶν Ὁχυρῶν (7.3.2002)

Ἐπίσκεψιν τοῦ Μακαριωτάτου στὴν Ἱερὰ Μητρόπολη Φθιώτιδος ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐκδηλώσεων «Διάρκεια 2002» (20.4.2002)

Ἀπὸ τὴν βάπτισιν 15 ἐνηλίκων κατηχουμένων στὸ Βαπτιστήριον τοῦ Ἱ. Ν. Ἁγ. Παρασκευῆς Λαμίας (16.3.2002)

Ἀναμνηστικὴ φωτογραφία τῶν Ἱεροψαλτῶν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Ἀττικῆς, ποὺ μετείχαν στὴν Ἡμερίδα, ἢ ὁποία ὀργανώθηκε μὲ πρωτοβουλία τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου κ. Παντελεήμονος

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΚΛΑΔΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΝ Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.
Ι. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 - 115 21 ΑΘΗΝΑ - GREECE
ΤΗΛ.: 7218308, FAX.:7218336
ISSN 1105-7203

PORT
PAYE
HELLAS

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ

Αριθμ. Συλλογής
11600100000003

